

1980/81:134

Torsdagen den 7 maj

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Planering och anslag för det militära försvaret, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om försvarsutskottets betänkande 1980/81:19.

Anf. 55 ULLA EKELUND (c):

Herr talman! Jag skall i mitt anförande i korthet beröra säkerhetspolitiken, frivilligorganisationerna och lekmän i försvaret på regional och lokal nivå.

Först vill jag gärna citera en gammal målsättning för den svenska säkerhetspolitiken. Citatet är ett riksdagsuttalande från 1968, som sedan bekräftats av riksmötena såväl 1972 som 1977. Inte heller den nu sittande försvarskommittén har funnit anledning att ändra på detta uttalande, som lyder:

Sveriges säkerhetspolitik, liksom andra länders, syftar till att bevara landets oberoende. Vårt säkerhetspolitiska mål bör därför vara att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en nationell handlingsfrihet för att inom våra gränser bevara och utveckla vårt samhälle i politiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt och varje annat hänseende efter våra egna värderingar samt i samband därmed utåt verka för internationell avspänning och en fredlig utveckling.

De nu citerade meningarna utgör alltså en övergripande målsättning för vår säkerhetspolitik varom vi varit och är eniga. Denna målsättning, som i flera undersökningar visat sig ha ett starkt stöd hos en överväldigande majoritet av svenska folket, har en aktiv prägel.

Sveriges säkerhetspolitik syftar till att bevara landets frihet och oberoende. Säkerhetspolitiken formas genom ett samspel mellan utrikespolitik, bistånds- och handelspolitik, försvarspolitik och nedrustningsinsatser i internationella sammanhang.

*Planering och an-
slag för det mili-
tära försvaret,
m. m.*

Den konsekventa alliansfria politik som Sverige för i fred, syftande till neutralitet i krig, torde även i framtiden vara bästa sättet för oss att stå utanför stormaktskonflikter och att bidra till internationell avspänning.

Den svenska säkerhetspolitiken måste föras med fasthet så att målen inte kan ifrågasättas. Sveriges hållning spelar en viktig roll för att vidmakthålla stabiliteten i det nordiska området. Väsentliga förändringar i vårt försvar skulle kunna rubba den säkerhetspolitiska balansen i Norden.

De centerpolitiska ledamöterna i utrikesutskottet framhåller i en motion att uttrycket säkerhetspolitiska förpliktelser i budgetpropositionen inte får tolkas så, att Sverige skulle ha någon bindande muntlig eller skriftlig överenskommelse med en eller flera utomstående parter, i vilken vi skulle åta oss att vidta den ena eller andra åtgärden, om den utrikespolitiska situationen förändras i en eller annan riktning. En sådan tolkning har självklart inte avsetts av regeringen, säger motionärerna.

Som framgår av centermotionen kan ordet förpliktelser möjligen missförstås. Jag tycker därför det är bra att utskottet slår fast, att det inte råder någon motsättning mellan vår beslutsamhet att slå vakt om Sveriges säkerhet och vår vilja att ta hänsyn till de övriga nordiska ländernas intressen och till den hävdvunna säkerhetspolitiska situationen i Norden.

Några förpliktelser i form av traktater eller andra bindande löften att ta sådana hänsyn finns självfallet inte. Det råder inte några delade meningar om svensk säkerhetspolitik. Ansvaret för fortsatt lugn och stabilitet i det nordiska området vilar såväl på oss som på våra grannländer och på andra stater som skulle kunna påverka utvecklingen där. Sverige tar sitt ansvar genom att föra "en konsekvent neutralitetspolitik och genom att upprätthålla ett försvar som även i framtiden kan medverka till fred och stabilitet i det nordiska området". Det senaste var ett citat ur betänkandet.

Jag uppskattade den diskussion som fördes före middagspausen i dag, där det aktuella begreppet "förpliktelser" ventilerades och dess innebörd klarlades. Jag tror att motionen på den punkten har fyllt ett visst syfte. Vi har fått möjlighet att samtala med varandra om huruvida det kunde finnas någon annan innebörd i begreppet "förpliktelser" än den som vi varit vana vid. Jag anser att det före middagspausen reddes ut att så inte är fallet, och det tycker jag är bra.

I reservation 5 från utskottets socialdemokratiska ledamöter behandlas frågan om lekmän i försvaret på regional och lokal nivå. FLU – försvarsmaktens ledningsutredning – har i sitt slutbetänkande sagt att ett lekmanainflytande inom försvarsmakten kan få positiva effekter såväl för försvarsmakten som för samhället som helhet och rekommenderar därför försöksverksamhet vid ett begränsat antal förband.

Inom centerpartiet menar vi i likhet med utredarna att den insyn i och det kunnande om försvaret som lekmän på lokal och regional nivå kan få säkerligen har stor betydelse ur flera synpunkter. Utskottsmajoriteten ställer sig också positiv till utredningsförslaget om ett begränsat försök med lekmanainflytande på de här berörda nivåerna. Utskottsmajoriteten menar dock att frågan bör prövas i anslutning till nästa försvarsbeslut, och vi

instämmer i detta.

Åke Gustavsson tyckte tidigare i debatten att motiveringarna i det avseendet var tunna. Det kan så vara, men det är för vår del tidpunkten som varit avgörande. Vi tycker att det är så få månader mellan januari 1982, när försöksverksamheten enligt socialdemokraternas mening skulle kunna börja, och fram till dess att vi fattar ett beslut under vårriksdagen 1982, att frågan om lekmannainflytande gärna kan avgöras i samband med att ett så stort antal andra för försvaret viktiga beslut fattas.

Vi ställer dock helt upp bakom utredningens förslag om försöksverksamhet, och jag vill understryka att jag personligen tror att det kan fylla en viktig funktion både genom det som kan tillföras försvaret och genom det utbyte som samhället i övrigt kan få.

Frivilligorganisationerna fyller många viktiga uppgifter inom totalförsvaret. De rekryterar och utbildar både män och kvinnor. De sprider försvarsupplysning och de tecknar avtal för att i händelse av mobilisering och krig fylla vissa bestämda uppgifter inom såväl militära som civila delar av totalförsvaret. Det är inte heller få personer som är verksamma i de 23 frivilligorganisationer som finns. De uppgår till mellan 700 000 och 800 000 människor.

En av de större organisationerna, efter Frivilliga skytterörelsen och Hemvärnet, är Riksförbundet Sveriges lottakårer, SLK, med mellan 55 000 och 60 000 medlemmar. SLK, Bilkåristerna och Svenska blå stjärnan rekryterar tillsammans bortåt 80 000 kvinnor, som inom sina resp. organisationer gör en betydelsefull insats för totalförsvaret.

Jag nämnde inledningsvis att en betydande del av frivilligpersonalen är avtalsbunden. Det betyder att den snabbt finns till förfogande, att den finns på plats och verkar i sin hemtrakt, vilket är mycket betydelsefullt. Inom totalförsvarets civila delar utgör den avtalsbundna frivilligpersonalen en viktig del av den arbetskraft som behövs för att i krig ersätta folk inom jordbruket, sjukvården och transportsektorn.

Frivilligorganisationernas betydelse framöver kommer inte att minska, snarare tvärtom. Deras medlemmar kan säkert, om de anser sig ha möjlighet, tänkas få nya uppgifter, exempelvis som tågklarare, som bilförare vid postverket och som sambandspersonal till vägverket.

Frivilligorganisationerna behöver givetvis pengar för sin verksamhet, men de behöver också militära instruktörer, materiel och lokaler. Det senare är något att observera, då fredsorganisation och förbandsnedläggningar vid annat tillfälle skall debatteras i utredning, utskott och kammare.

Medelsanslaget till frivilligorganisationerna har för budgetåret 1981/82 fått en ökning med 300 000 kr. från innevarande budgetår. I den socialdemokratiska reservationen nr 13 säger man: "För att organisationerna skall kunna disponera medel enligt överbefälhavarens förslag bör regeringen i samband med prisregleringen medge överskridande av anslaget." Det är självklart att också jag tycker att frivilligorganisationerna, som gör en så betydelsefull insats, bör få de pengar som det är möjligt att ge dem. Men vi har ju alla ett sparbehov, och utskottsmajoriteten skriver: "I den mån det

Torsdagen den
7 maj 1981

*Planering och an-
slag för det mili-
tära försvaret,
m. m.*

föreslagna anslaget för nästa budgetår visar sig vara otillräckligt bör regeringen i samband med prisregleringen medge överskridande av anslaget för angelägen verksamhet. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna." Jag anser att denna utskottsmajoritetens skrivning håller dörren på glänt för ett överskridande av anslaget, om så skulle visa sig oundgängligen nödvändigt. Det viktiga är ju att man, om det verkligen behövs, har möjlighet att något öka det anslag som beviljats.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag på alla punkter.

Anf. 56 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Herr talman! Först finns det väl anledning att kamma hem det positiva i att man uppenbarligen ifrån centerpartiets sida ansluter sig till vår uppfattning i sakfrågan – att man alltså bör påbörja en försöksverksamhet med lekmannainflytande inom försvaret på lokal och regional nivå. Därmed finns i sakfrågan uppenbarligen en majoritet för detta i riksdagen. Det är bara att beklaga att centern inte velat göra på detta sätt. Det är ju inte första gången vi får anledning att votera i denna fråga. Och vi har tidigare fått nej när det har varit borgerlig majoritet. Men nu skulle det alltså gå vägen.

Det innebär, såvitt jag förstår, att den nu sittande försvarskommittén kommer att få ytterligare en fråga att ta ställning till vid sidan av det i övrigt ganska digra arbetsprogrammet. För att kommittén skulle ha sluppit detta, hade man kunnat påbörja denna försöksverksamhet ganska omedelbart.

Anf. 57 ERIC HÄGELMARK (fp):

Herr talman! "Vår beredskap är god" – det var, som alla i dag vet, en s. k. vit lögn som uttalades av dåvarande statsministern Per Albin Hansson vid andra världskrigets utbrott 1939.

Avsikten med den lögnen var den allra bästa. Det gällde att ge svenska folket förtröstan inför de prövningar man då förutsåg skulle komma.

Det rädde då en total politisk enighet i försvarsfrågan. Den enigheten räckte länge, långt efter det att andra världskrigets faror var bortglömda.

Socialdemokraterna var under den tiden lika försvarsvänliga som övriga demokratiska partier. Tyvärr tycks det nu vara slut med den enigheten. Det visar sig i olika väsentliga försvarsfrågor, även i det betänkande vi nu har att behandla. En politisk enighet i försvarsfrågan är en styrka i sig själv. Jag tror att också vår omvärld bedömer det som en styrka.

Vår försvarspolitik skall syfta till att försvaret vid en konflikt i Europa mellan stormaktsblocken skall ha en sådan styrka, sammansättning och beredskap att hot mot, påtryckningar på eller angrepp mot Sverige inte av någon kan bedömas vara lönsamt.

Det är det målet vi strävar efter. Det är det målet vi måste nå, om våra strävanden och uppoffringar skall vara till någon nytta.

Den kärva ekonomi som vi har här i landet gör att även försvaret får ta sin del av prutningarna, vilket medför att försvaret måste ha en långsiktig planering och effektiv utbildning samt visa stor sparsamhet. Den nedrustning

som försvaret redan har fått vidkännas kommer att fortsätta. Försvarskostnaderna har under senare år ständigt minskat i andel av våra totala resurser. I mitten av 1960-talet uppgick anslaget till det militära försvaret till 4,5 % av BNP. Nu är det nere i 3,7 % av BNP.

Det finns ingen annan offentlig verksamhet där man så handgripligt som i försvaret har gått in för att få ned kostnaderna. I syfte att uppnå en bättre fördelning mellan personalkostnader och övriga kostnader inom försvaret har regeringen fattat ett antal beslut, som innebär att försvarets personal minskar. De hitintills beslutade personalminskningarna innebär att antalet tjänster inom försvaret reduceras med ca 8 000 under perioden 1973–1985, vilket är en nedskärning med 15 %. Nedrustningarna har hitintills främst drabbat vapenslagen marinen och flygvapnet, och detta enligt min mening i så stor omfattning att några större reduktioner inom dessa vapenslag i fortsättningen inte kan ske. Brist på balans i försvaret gör oss alltför sårbara för vissa former av anfall och minskar därmed starkt vårt försvars trovärdighet.

Med detta som bakgrund är det många gånger svårt att förstå att socialdemokraterna så ofta motsätter sig berättigade anslag till försvaret. Det kan konstateras att så sker också i det utskottsbetänkande vi nu behandlar, trots att utskottsmajoritetens förslag till kostnader är nedprutade till lägsta möjliga nivå för att vårt försvar fortfarande skall kunna behålla sin trovärdighet.

De åsyftade reservationerna i detta utskottsbetänkande har redan bemötts av utskottets ordförande.

Socialdemokraterna har dock fogat en reservation till det här betänkandet som jag känner sympati för. Den gäller ekonomiska förmåner till värnpliktiga. Här kan det i och för sig vara motiverat med högre belopp än vad som föreslagits i propositionen. De höjningar som de värnpliktiga ändå kommer att erhålla är en uppräknig enligt 1977 års försvarsbesluts grunder. Dessutom är det, som har sagts tidigare här i kväll, att senare i år förvänta en proposition, där de värnpliktigas ekonomiska förhållanden avses bli behandlade. Det kommer då att bli lättare att prioritera och fatta ett rättigare beslut beträffande vad som är mest lämpligt när det gäller de värnpliktigas ekonomiska förmåner.

Moderata samlingspartiet har i reservation 10 i likhet med i propositionen ansett att försvarets personalvårdsnämnd kan knytas till funktioner inom ramen för den kommande stabsorganisationen. Moderaterna anser att nämnden i sin nuvarande uppgift och sammansättning skall avskaffas.

Försvarets personalnämnd inrättades 1962. Dess uppgifter och sammansättning framgår av en kungörelse av den 1 juli 1968. Av den framgår bl. a.:

1. Försvarets personalnämnd är direkt underställd regeringen.
2. Nämnden åligger att i fred genom vägledande och rådgivande verksamhet samt genom egna initiativ främja försvarets personalvård. Härvid ankommer på nämnden särskilt, dels att uppmärksamt följa utvecklingen inom de områden som berörs av nämndens verksamhet och att

Planering och anslag för det militära försvaret, m. m.

Torsdagen den
7 maj 1981

*Planering och an-
slag för det mili-
tära försvaret,
m. m.*

till regeringen och berörda myndigheter göra de framställningar som nämnden finner påkallade, dels att avge yttrande i ärenden som underställs nämnden.

Detta var två punkter av de elva som anger vad som åligger nämnden.

I nämnden ingår riksdagsledamöter från de fyra demokratiska partierna, representanter för försvarets personalvårdsbyrå, fackliga företrädare för anställda inom försvaret, representanter för vissa myndigheter och för värnpliktiga arbetsgruppen.

Detta är en nämnd som har både status och kunnande. Denna nämnd vill nu moderaterna avskaffa. Den, eller det som skall komma i stället, skall enligt deras åsikt ingå i den kommande stabsorganisationen – hur det nu skall gå till. Och hur skall den kunna lösa personalfrämjande uppgifter? Kanske jag kan få svar på den frågan nu.

Dessutom anser moderaterna att nämnden skall lyda under ÖB. Det måste vara helt fel. Nämnden skall ha möjlighet att även kunna peka på anmärkningar begångna av ÖB, om så skulle behövas. Detta är nästan omöjligt, om nämnden lyder under och är beroende av överbefälhavaren. Om det skulle bli aktuellt, ja, då anser jag också att nämnden inte kan fullgöra sina uppgifter, och då kan den avskaffas.

Inför den stora omorganisation som kommer att drabba försvaret framöver har personalvårdsnämnden en stor uppgift att fylla. Att då diskutera en nedläggning av nämnden är helt fel. I stället borde man diskutera förbättringar för ökade administrativa resurser för nämnden. Med god vilja skulle man inom försvarsdepartementet kunna möjliggöra detta.

Jag vill också till Rammarens protokoll inläsa värnpliktiga arbetsgruppens uttalande av den 18 december 1980:

”Försvarets Personalvårdsnämnd, uttalande från VPL-ag.

Det har kommit till Värnpliktiga Arbetsgruppens kännedom att en nedläggning av Försvarets Personalvårdsnämnd diskuteras.

Vi vill från vår sida klart avvisa dessa tankar.

Värnpliktiga Arbetsgruppens främsta uppgift är att verkställa Värnpliktskonferensens beslut om att tillvarata de värnpliktigas intressen. Därför är det av väsentlig vikt att vi regelbundet kan träffa representanter från politiska partier, fackliga organisationer, Försvarets Civilförvaltning, FÖD m. fl., för att i en gemensam församling som FPVN framföra de värnpliktigas synpunkter och krav. Detta skulle ta betydligt mer tid och resurser i anspråk om FPVN lades ned. Även när det gäller nämndens olika studiebesök så anser Värnpliktiga Arbetsgruppen att de är bidragande till att de värnpliktigas förhållanden accentueras.

I sin förlängning så ser vi FPVN som det högsta organet för de värnpliktigas medinflytande och tillika det viktigaste för Värnpliktiga Arbetsgruppen.

Uttalandet taget på Värnpliktiga Arbetsgruppens sammanträde den 18/12 1980.

Bengt-Ove Johansson Verkställande ledamot VPL-ag 1980.”

Moderaterna vill alltså lägga ned personalvårdsnämnden i den egenskap den nu har – en nämnd där såväl värnpliktiga som fast anställd personal har

möjlighet att påverka sina egna situationer. Vill moderaterna hindra personalens medinflytande, ja, då är det vad socialdemokraterna ibland brukar kalla för högerpolitik.

Till det betänkande vi nu behandlar har jag och Margit Jonsson fogat ett särskilt yttrande, som jag mycket kort skall kommentera.

Det är viktigt att kunna rekrytera yrkesbefäl från alla kategorier, även kategorin värnpliktiga som i armén genomgått godkänd kompaniofficersutbildning. En sådan värnpliktig erhåller en skattefri premie på 5 000 kr. Om någon av dessa värnpliktiga tar anställning, måste vederbörande betala tillbaka premien. Detta har helt naturligt en negativ verkan på rekryteringen, och rekryteringen till den nya befälsordningen har hittills gått trögt.

Strävan bör vara att finna en lösning som gör det mera attraktivt att ta anställning vid försvaret. Det bör finnas möjlighet att ur ekonomisk synpunkt och ur rättvisesynpunkt finna lösningar som befrämjar rekrytering till befälsyrket såväl för dem som med godkänt betyg genomgått kompaniofficersutbildning och erhållit premie som för andra värnpliktiga som genomgått annan utbildning.

Jag yrkar bifall till utskottsmajoritetens förslag på alla punkter.

Anf. 58 HOLGER BERGMAN (s):

Herr talman! Vi har ju här i kammaren flera gånger diskuterat olika sparåtgärder, och nyligen kom det ytterligare ett sådant förslag i form av kompletteringspropositionen. Otaliga är de gånger som statsråd och borgerliga ledamöter stått i den här talarstolen och talat om nödvändigheten av att spara men också om att använda de resurser som samhället ställer till förfogande på ett så rationellt och riktigt sätt som möjligt.

I motion 1603, undertecknad av samtliga socialdemokrater, en centerpartist och en folkpartist från Södermanlands län, hävdar vi att genom att utföra en större del än f. n. av produktionen inom centrala fortifikationsförvaltningens verksamhet med egen personal, åstadkommer man en bättre och rationellare användning av resurser och rent av en ekonomisk vinst.

Undersökningar, baserade på erfarenheter och bedömningar från såväl det privata näringslivet som konsumentkooperationen, har visat att det är ca 25 % billigare att utföra samma arbete med anställd personal än genom att anlita konsulter.

I motionen föreslår motionärerna som ett riktmärke, med ledning av myndighetens egna och andras erfarenhet av vad som är mest rationellt, att högst 70 och minst 30 % av den långsiktiga genomsnittliga projekteringen utförs av egen personal.

I dag är förhållandet det omvända. Vi delar fortifikationsförvaltningens uppfattning att den kostnad som följer av ett så högt konsultutnyttjande inte balanseras av den kostnadsänkning som en nedskärning av egen personal medför.

En uppenbar risk, som jag ser det – och det överensstämmer också med åsikten hos privat företagsamhet med jämförbar verksamhet – är att om en alltför liten del av produktionsvolymen utförs av egen personal, i fortifika-

*Planering och an-
slag för det mili-
tära försvaret,
m. m.*

tionsförvaltningens fall personal med stort kunnande och god lokalkänne-
dom. söker sig ofta denna personal till andra arbetsfält och verksamhetsom-
råden.

I den till försvarsutskottets betänkande 1980/81:19 fogade reservationen nr
12 ansluter sig reservanterna till dessa tankegångar men poängterar samtidigt
att den framtida personaldimensioneringen inom försvarsmaktens fredsrör-
ganisation självfallet skall utredas och föreslås av 1978 års försvarskomit-
té.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 12.

Anf. 59 GUNNAR OSKARSON (m):

Herr talman! Får jag först i anslutning till Holger Bergmans anförande
säga att denna fråga ju har varit föremål för behandling i försvarsutskottet vid
flera tillfällen, och försvarsutskottet har framhållit att det är angeläget med
en lämplig avvägning. I år har både överbefälhavaren och statssekreteraren
understrukit betydelsen av att man gör en lämplig avvägning mellan
konsulttjänster och eget arbete. Utskottet skriver som sin mening: "Utskot-
tet anser att personalminskningen inom det militära försvaret inte får leda till
bestående kostnadsökningar, vilket skulle kunna ske genom ökat anlitan-
de av konsulter." Jag tycker nog att utskottet i stort har uttryckt en mening som
Holger Bergman och socialdemokraterna borde kunna acceptera. Men nu
föreligger ju en reservation på den punkten, och jag ber att få yrka avslag på
reservation 12 och bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr talman! Får jag sedan, innan jag går in på mina synpunkter, göra
några konstateranden som jag tycker är rätt viktiga i den här debatten. Den
brist på medel som har rätt har haft till följd att den krigsorganisation som vi
bestämde i 1977 års försvarsbeslut inte har kunnat fullföljas. Därför har man
varit tvingad till omplaneringar under perioden. Man har tvingats tillgripa
sådana områden där man snabbt har kunnat få loss pengar. De områden som
har drabbats hårdast är, som vi alla vet, repetitionsutbildningen och
materielanskaffningen. Viktiga materielobjekt har fått utgå ur anskaffning-
en, och man har fått minska eller skjuta upp andra.

Detta är allvarligt, och därför är det väl glädjande, om jag får använda det
uttrycket, att en viss återhämtning nu kan ske genom årets priskompensa-
tionspengar.

Men det är inte allt av det vi har förlorat som går att ta igen. Avkortandet
eller inställandet av repetitionsövningarna har, tillsammans med den relativt
korta utbildningstiden, haft till följd minskade möjligheter att använda såväl
personal som förband för alternativa uppgifter. Det har medfört nedsatt
krigsduglighet och uthållighet för flera förband. Dessutom har antalet
kvalificerade förband minskat och kommer att minska de närmaste åren.
Vissa förband har fått utgå ur organisationen eller fått reducerade uppgifter
på grund av bristande materielanskaffning och materieförnyelse. Som
exempel därpå kan nämnas att vi har färre pansarförband, mindre resurser
för ubåtsjakt och ubåtar samt färre jaktdivisioner än vad vi förutsatte i 1977
års försvarsbeslut.

Det är angeläget att dessa brister så långt det är möjligt rättas till – det är av avgörande betydelse för vår försvarsmakt.

Vi vet att vi har ont om pengar. Det ekonomiska läget är kärvt, det har omvittnats tidigare i dag från denna talarstol. Detta tvingar fram rationaliseringar. Jag instämmer i att fortsatta rationaliseringar inom försvarets fredsorganisation är nödvändiga för att skapa förutsättningar att få en så stark krigsorganisation som möjligt. Men även rationaliseringar kostar pengar, och många har tvingats konstatera att de ekonomiska vinster som man räknat fram före rationaliseringsåtgärderna är borta med vinden när resultatet av åtgärderna föreligger.

Sammanslagningar av förband och flyttning av förband eller enheter kostar också pengar – och alltid mer än vad man räknat med från början.

Intresset för utvecklingen inom fredsorganisationen är i dag mycket stort. I propositionen förutsöks att de fredsorganisatoriska förändringarna kan få betydande omfattning. Vi har hört förre försvarsministern Eric Krönmark ytterligare utveckla den frågan i dag. Vi har också så sent som i förgår fått ÖB:s förslag om indragning av fredsförband och reducering av personal. Det är viktigt och riktigt att krigsorganisationen i högre grad än hittills måste tillföras resurser för att kunna fylla de uppgifter som den är ålagd. Men man får ibland intryck av att man inte tillräckligt beaktar sammanhanget och sambandet mellan freds- och krigsorganisation. Man talar om och diskuterar fredsorganisationen som något som enbart skall krympas och där man skall spara pengar. Fredsorganisationen är ingen lyx utan en nödvändighet för att få en bra krigsorganisation. Sambandet och sammanhanget mellan operativ förmåga, krigsorganisation och fredsorganisation är mycket starkt, och det gäller hela försvarsmakten. Det är fredsorganisationen som skall producera vår krigsorganisation, utbilda och bygga upp krigsförbanden – och detta med krav på hög kvalitet. Kravet på förmåga och kapacitet hos våra fredsförband är högt. Kapaciteten är beroende av att det i fredsorganisationen finns personal som kan utbilda förbanden, mobilisera och leda krigsförbanden i det sårbara och mycket känsliga mobiliseringsskedet. Den är också beroende av att det finns tillgång till utbildningsanordningar och övningsfält i tillräcklig omfattning för en snabb mobilisering – för att på kortaste möjliga tid åstadkomma krigsdugliga förband. Fredsförbanden är, skulle jag vilja påstå, stödjepunkterna i det svenska försvaret. Det är mycket viktigt att vi under vårt arbete håller det i minnet.

Man hör noggrant och ingående – och jag förutsätter att det sker – granska om tänkta reduceringar, flyttningar och indragningar av förband verkligen ger de besparingar och de vinster som man ofta och mycket snabbt räknar fram och kalkylerar med.

Låt mig i detta sammanhang även starkt understryka betydelsen och värdet av ett väl fungerande samarbete mellan fredsförbanden och frivilligorganisationerna. Frivilligförsvarets stora betydelse framhålls ofta och gärna i offentliga uttalanden och vid högtidliga tillfällen – även ifrån riksdagens talarstol. Men det är viktigt att vi i vardagsarbetet visar att vi menar vad vi vid dessa tillfällen så gärna ger uttryck för.

*Planering och an-
slag för det mili-
tära försvaret,
m. m.*

Frivilligorganisationerna är nämligen i sin verksamhet i mycket hög grad beroende av det stöd i form av instruktörer, transporter och övningsmateriel som kan erhållas från de militära fredsförbanden. Man bör därför vid utarbetandet av den framtida fredsorganisationen beakta detta. Verksamhetsområdet för de regionala delarna av de frivilliga försvarsorganisationerna omfattar som regel ett län. Förekomsten av ett militärförband inom organisationens verksamhetsområde är av mycket stor – för att inte säga avgörande – betydelse för organisationens arbete, rekrytering av medlemmar, utbildningsarbete och verksamhet över huvud taget.

Bristen på eller förlusten av militärt förband eller fo-stab inom frivilligorganisationernas regionala verksamhetsområde medför att dessa får höga rese- och traktamentskostnader för instruktörer, höga transportkostnader för materiel och dessutom stora tidsförluster i samband med resor och transporter. Det är därför mycket angeläget att dessa synpunkter beaktas och vägs in i det förslag som vi har att emotse angående försvarets fredsorganisation.

Herr talman! Låt mig sedan gå över till att kommentera de två särskilda yttranden som jag har fogat till utskottets betänkande. Det första yttrandet gäller lekmän i försvaret på regional och lokal nivå. Denna utredning behandlas i propositionen och även i utskottsbetänkandet. Departementschefen har ställt den försöksverksamhet som föreslås av utredningen på framtiden. Utskottsmajoriteten ansluter sig till departementschefens ställningstagande att denna fråga lämpligen bör prövas först i samband med kommande års försvarsbeslut. Jag instämmer i detta förslag från utskottet. I princip ställer sig dock utskottet positivt till ett ökat lekmanainflytande i form av beslutande styrelser på lokal och regional nivå inom försvarsmakten i enlighet med utredningens förslag. Visserligen är det fråga om en försöksverksamhet, men alla har vi säkert den erfarenheten, att har vi väl fått i gång en försöksverksamhet och denna inte visar sig vara alltför negativ, får den bli permanent.

Jag deltog i utredningen och delade majoritetens uppfattning att man bör sträva efter att bredda och fördjupa kontakterna mellan försvarsmakten och samhället i övrigt. Vad jag däremot inte kunde ansluta mig till var ställningstagandet till beslutande styrelser på förbandsnivå. Dessa kommer enligt min uppfattning att medföra ytterligare byråkratisering. Därigenom kommer arbetet att bli tyngre och besluten att fördröjas. Nackdelarna med sådana styrelser kan inte uppvägas av de fördelar som onekligen också finns. Min uppfattning är att försvaret i nuläget är väl förankrat i samhället och att kontaktytorna med samhället i nuläget är breda och goda. Jag har därför i ett särskilt yttrande i utskottets betänkande, liksom i en reservation som jag framställt i samband med utredningsarbetet, gett uttryck för att ett ökat och fördjupat samarbete mellan de militära förbanden och resp. kommuner och landsting bör ske genom att det samarbete som redan existerar ytterligare utvecklas. Detta samarbete bör komma till uttryck i form av ökad information från ömse håll samt i form av ett ökat och, som jag ser det, på de allra flesta håll redan väl etablerat samarbete i konkreta frågor.

Så några ord om det särskilda yttrandet angående utbildningspremier till vissa värnpliktiga, vilket har berörts tidigare. När riksdagen beslutade om en ny befälsordning var inriktningen bl. a. att den nya ordningen skulle befrämja rekryteringen av yrkesofficerare inom försvaret och att man skulle få en god kvalitet på aspiranter till yrket. Därför framhölls det också i propositionen att det var viktigt att få en så stor bredd som möjligt vid rekryteringen till officersyrket och att det var angeläget att man kunde rekrytera yrkesbefäl från alla kategorier av befälsutbildade värnpliktiga.

Nu har bestämmelserna för utbildningspremier – som vi tidigare hört – fått en sådan utformning att man mer eller mindre hämmar rekrytering från en viss grupp av befälsutbildade värnpliktiga. Det är ju så att värnpliktiga som uttagits till kompanibefälsutbildning efter genomgången utbildning får en premie på i nuläget 5 000 kr. Men om den värnpliktige efter avslutad kompanibefälsutbildning beslutar sig för att övergå till yrkesofficersutbildning förlorar han premien, alltså 5 000 kr., medan alla hans kamrater som genomgått samma kompanibefälsutbildning får premien, under förutsättning att utbildningen är godkänd. Dessa förhållanden måste verka negativt på rekryteringen av yrkesbefäl ur kategorien värnpliktiga just i det skede då man kan räkna med att deras intresse skulle vara störst och strax innan de står beredda att lämna militärtjänsten. Denna grupp värnpliktiga bör genom att de uttagits till kompanibefälsutbildning vara en särskilt attraktiv grupp, som det gäller att rekrytera från till officersyrket.

Även om jag inte har något särskilt yrkande på den här punkten – frågan är från många synpunkter komplicerad – har jag genom mitt särskilda yttrande velat understryka att man måste finna en lösning på problemet och ändra det nuvarande premiesystemet; så att man inte lägger hämsko på rekryteringen av yrkesofficerare ur den värdefulla grupp värnpliktiga som de kompanibefälsutbildade utgör.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till försvarsutskottets hemställan på alla punkter i dess betänkande nr 31 och avslag på reservationerna utom på reservation 10, som jag yrkar bifall till.

Anf. 60 HOLGER BERGMAN (s) replik:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att herr Oskarson är positiv till våra tankegångar i motionen. Det kan kanske utgöra ett gott omen inför behandlingen av frågan i försvarskommittén och inför ett framtida riksdagsbeslut.

Men, herr talman, i betänkandet anger utskottsmajoriteten följande: "Både överbefälhavaren och statssekreteraren i försvarsdepartementet har inför utskottet understrukt betydelsen av en lämplig avvägning i detta hänseende i det fortsatta rationaliseringsarbetet inom försvarsmakten. 1978 års försvarskommitté måste överväga frågan i sitt arbete med fredsorganisationen inför 1982 års försvarsbeslut."

Om utskottsmajoriteten hade velat tillkännage detta för regeringen, hade vi inte behövt skriva någon reservation.

Utskottsmajoriteten skriver sedan det som herr Oskarson läste upp:

Planering och anslag för det militära försvaret, m. m.

*Planering och an-
slag för det mili-
tära försvaret,
m. m.*

”Utskottet anser att personalminskningen inom det militära försvaret inte får leda till bestående kostnadsökningar, vilket skulle kunna ske genom ökat anlåtande av konsulter. Något uttalande av riksdagen i enlighet med motion 1603 behövs inte.” – Det måste väl vara en logisk kullerbytta, herr Oskarson. Om herr Oskarson är intresserad av att få denna fråga utredd och av ett förslag i det här avscendet, är det säkrast att han röstar för vår reservation.

Anf. 61 GUNNAR OSKARSON (m) replik:

Herr talman! Jag har litet svårt att förstå Holger Bergman. Det är ju så, som han själv läste upp, att 1978 års försvarskommitté skall överväga den här frågan i sitt arbete inför nästa års försvarsbeslut. I och med det har ju det krav som Holger Bergman här framställt, liksom motionärernas yrkande om en utredning, tillgodosetts. Det är väl inte meningen att man skall tillsätta en utredning vid sidan av försvarskommittén – den skall ju ta upp den här frågan. Därmed kan jag inte förstå annat än att motionärernas önskemål är väl tillgodosett.

Anf. 62 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag hade anmält mig till den här diskussionen närmast för att ta upp ett par saker som behandlas i försvarsutskottets betänkande, nämligen tidningen Värnplikts-Nytt och den framtida ställningen för försvarets personalvårdsnämnd.

Det skulle vara frestande att kommentera en del av det som har sagts i debatten i övrigt, inte minst när det gäller säkerhets- och försvarspolitik, men jag skall nöja mig med att göra ett par kommentarer till de senaste inläggen, som rört förändringarna i fredsorganisationen. Det finns anledning att återkomma till de frågorna senare, i och med att vi får klart redovisade förslag att ta ställning till.

Jag kan bara konstatera att det någon gång sagts att det är väldigt dyrt att vara fattig. Och frågan är hur man på lång sikt åstadkommer den bästa ekonomin inom försvaret. Det är ingen tvekan om att de ständiga förbandsnedläggningarna skapar en väldig oro bland den fast anställda personalen, både den civila och den militära. Vi riskerar alltså – det vet vi av erfarenhet när det gäller den militära personalen – att förlora många aktiva och unga officerare, som vi hade hoppats skulle kunna göra insatser under många år inom det militära försvaret. Det är givet att det för med sig en kostnad. Vi har redan förut besvärande vakanser, som kommer att bestå även om vi gör en nedläggning av fredsorganisationen.

Jag tillhörde en gång FFU, som kallades det svarta gänget. Nu har man någonting som kallas dödspatrullen. När vi arbetade med FFU och riksdagen fattade det långsiktiga beslutet med anledning därav, var det vår förhoppning att FFU skulle ha lagt fast fredsorganisationen till sekelskiftet – sådana var direktiven. Men förband som då fick klartecken att vara kvar har, utan att det gått lång tid, på nytt kommit i farozonen. Och det är ingen tvekan om, herr talman, att det är sådant som bland de fast anställda inom fredsorganisatio-

nen skapar en betydande oro, vilket naturligtvis på sikt är negativt ur försvarets synpunkt.

Sedan skall man kanske inte alltid se en fråga snålt inom försvarsramen. Det skulle vara intressant att se – när man en gång i framtiden räknar på det – vad nedläggningen av Lv 5 kommer att innebära ur samhällsekonomisk synpunkt. Det kan bli intressant att se den totala besparingen – om man gör en beräkning både vad avser försvarsramen och vad avser en samhällsekonomisk totalkalkyl.

Jag ville bara göra de här kommentarerna med anledning av de diskussioner som har förts här. Vi får väl anledning att återkomma till dessa frågor.

Herr talman! Jag har tillsammans med ett par medmotionärer föreslagit att tidningen Värnplikts-Nytt skall förändras. Värnplikts-Nytt får i dag förbruka högst 1,2 miljoner, och dessa skall täcka såväl produktionskostnad som distribution. Jag kan försäkra kammarens alla närvarande ledamöter att det är många som anser att 1,2 miljoner är 1,2 miljoner för mycket. Och det är bakgrunden till att jag dristat mig till att framlägga motionen. Jag menar att regeringen borde överväga inte att lägga ned tidningen Värnplikts-Nytt utan att förändra den efter den modell som man har använt i Norge. Där har man ändrat tidningen *Manskaps-Avisa* till *Försvarets Forum*, och den är alltså ett språkrör för all personal inom försvarsmakten – för de fast anställda liksom för de värnpliktiga. Jag tror att sådana förändringar skulle ha upplevts som positiva av väldigt många även här.

Jag vet av erfarenhet, genom alla de kontakter jag har med fast anställd personal ute på förbanden, att Värnplikts-Nytt ofta uppfattas som väldigt negativ i sin attityd gentemot myndigheten och inte minst mot befälet. Den tar ensidigt de värnpliktigas parti gentemot befälet, och dess reportage är också väldigt vinklade. Vi har i dag en strävan – det ligger i hela det arbete som utförs inom försvaret – att åstadkomma en ökad samhörighetskänsla mellan befäl och värnpliktiga, och många tycker att den här tidningen motverkar dessa strävanden och finner det egendomligt att verksamheten finansieras med skattepengar. Var och en som sysslar med militära frågor vet att samhörighetskänslan är av avgörande betydelse för att ett förband skall fungera i fredstid och, i än högre grad, i ofred på ett tillfredsställande sätt. Det är alltså, herr talman, anledningen till att jag velat ta upp frågan.

Jag fick i går senaste numret av Värnplikts-Nytt. I en ledare under rubriken *Tafsa inte på Värnplikts-Nytt* talar man om att jag gör ett slugt försök att tysta Värnplikts-Nytt, att jag åsidosätter tidigare fattat riksdagsbeslut, i samband med vilket jag har uttalat att tidningen skall vara ett organ för de värnpliktiga – varvid man glömmer att varje riksdag är suverän att ändra tidigare fattade beslut. Man nämner också en lång rad andra saker. Jag skall inte ta upp dem.

Jag tycker att försvarsutskottet i sin skrivning är något optimistiskt när man tror att det skall inträffa vad som skulle kunna kallas för en självsanering: att de värnpliktiga i redaktionen själva skulle upptäcka att tidningen inte längre anses vara läsvärd och ändra på det.

Nr 134

Torsdagen den
7 maj 1981

Planering och anslag för det militära försvaret, m. m.

Torsdagen den
7 maj 1981

*Planering och an-
slag för det mili-
tära försvaret,
m. m.*

Jag hoppas att utskottet har rätt. Jag skall inte ställa något yrkande på den här punkten. Det finns anledning att återkomma när jag har sett om utskottet hade rätt eller ej.

Så bara några få ord om försvarets personalvårdsnämnd. Jag vill säga till herr Hägelmark, som är ledamot av nämnden, att det är nödvändigt och angeläget att hålla isär försvarets personalvårdsnämnd och försvarets personalnämnd.

Nämnden har funnits i ett tjugotal år. Jag har själv varit ledamot av den i ett tiotal år – jag kom in i den 1971.

Jag skall gärna erkänna att jag inte upplevde de första åren som speciellt arbetsamma. Jag tyckte kanske inte heller att arbetet var så särskilt betydelsefullt. Vi yttrade oss över utredningar, vi gjorde i enlighet med den instruktion som regeringen hade lagt fast en hel del besök på olika förband. Men jag har sedan kunnat konstatera att arbetsuppgifterna för nämnden undan för undan har ökat. Jag upplever i dag faktiskt nämndens arbete som värdefullt. Den utgör nu – inte minst sedan vi fått till stånd de betydande förändringarna i fredsorganisationen – ett värdefullt kontaktorgan mellan de militära myndigheterna och de värnpliktiga ute på förbanden; vi har kontakt med militär och civilmilitär personal på alla nivåer.

Nämnden består av representanter för de fyra demokratiska partierna, för myndigheten, för de värnpliktiga och för de fackliga organisationerna. Jag tror att man under de senaste åren – jag har under de senaste tre åren i egenskap av ordförande haft anledning att verkligen engagera mig i det här arbetet – också ute på förbanden har upplevt våra besök som betydelsefulla. Det är från den synpunkten beklagligt att det nu övervägs en förändring av nämndens ställning. Jag vet att min ersättare i nämnden, Margareta Gard, delar den här uppfattningen om nämndens verksamhet.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga att för att ingen skall tro att vi slår vakt om vår egen ställning – som ordförande eller som ledamot av nämnden – avser vi att vid den votering som så småningom kommer att företas om nämndens ställning avstå från att rösta. Jag har, herr talman, inget yrkande.

I detta anförande instämde Margareta Gard (m).

Anf. 63 ERIC HÄGELMARK (fp) replik:

Herr talman! Jag ber om ursäkt om jag vid något tillfälle har benämnt försvarets personalvårdsnämnd fel. Jag hoppas att Per-Olof Strindberg ändå har förstått vad jag har menat.

Jag tycker det är beklagligt om man skulle uppfatta det så att nämnden är nedläggningsmässig. Det är lätt att få den uppfattningen av att man från moderat håll vill omorganisera den och lägga in den under stabsorganisationen. Hur det skall gå till och hur man under de förhållandena skall få en nämnd att fungera på det sätt som nämnden gör i dag har jag svårt att förstå. Jag vill därför fråga Per-Olof Strindberg om han har någon uppfattning om hur den organisationen skall se ut.

Jag är, som Per-Olof Strindberg också nämnde, ledamot av nämnden – jag har dock inte varit det så länge som Per-Olof Strindberg. Jag har den uppfattningen att det är av ganska stor betydelse att nämnden kommer ut på förbanden och får träffa representanter för framför allt personalorganisa- tionerna, myndigheten och de värnpliktiga. Man kan då gå runt och titta på hur de värnpliktiga har det och diskutera deras problem. Jag tror också att de tycker att det är mycket värdefullt att få träffa oss i nämnden.

Om regeringen kanske inte alltid vidtar de åtgärder vi vill, kan de som representerar nämnden på olika områden, var och en inom sitt gebit, arbeta för att få till stånd rättelse av det som inte är riktigt bra på de olika förbanden.

Anf. 64 PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Beträffande benämningen personalvårdsnämnd ville jag bara göra ett påpekande – Eric Hägelmark är naturligtvis ursäktad.

Om departementschefens förslag hade gått igenom, förutsatte jag att riksdagen så småningom skulle få besluta om den framtida utformningen av personalvården och personalvårdsnämndens ställning. Å andra sidan har jag under senare tid inte haft anledning att närmare fundera över problemet, eftersom jag har varit på det klara med att socialdemokraterna skulle yrka avslag på förslaget och få stöd av centern och folkpartiet.

Anf. 65 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag vet inte om det är så hedrande för centern att hamna på samma linje som moderaterna när det gäller demokratifrågorna. Av debatten har framgått att Ulla Ekelund har förenat sig med Gunnar Oskarson och Per Petersson när det gäller lekmännen i försvaret på regional och lokal nivå. De vill bromsa förslaget ett år. Det är sådant som med aktuellt språkbruk kallas en viss tempoförlust.

När det gäller demokratifrågorna i övrigt är det på samma sätt. Regeringens inställning till värnpliktsinflytandefrågorna avviker inte på något sätt från det som vanligen präglar den konservativa synen på demokratiseringsprocessen. Man talar vackert om betydelsen av den värnpliktiges engagemang och delaktighet som en grundläggande förutsättning för att försvaret skall kunna uppnå avsedd effekt. Man säger t. o. m. att "en utveckling mot ökad samverkan och vidgat medinflytande kan förbättra förutsättningarna att nå dessa mål". Men sedan är det nästan tvärstopp. Med ord och uttryck som "emellertid", "särskilda krav", "rationellt", "realism", "krav i krig" etc. bromsar regeringen de blygsamma förslag som värnpliktsinflytandekommittén har lagt fram.

Vi socialdemokrater känner naturligtvis igen handlaget från striderna om den allmänna rösträtten, medbestämmande i arbetslivet osv. I motion 349 har vi socialdemokrater därför krävt vidgat medinflytande för de värnpliktiga. Vi anser att en ökad demokratisering av förhållandena under värnpliktstiden är av stor betydelse för att stärka uppslutningen kring vårt samhälle. Den påverkar därmed också viljan att delta i försvaret av vårt land.

*Planering och an-
slag för det mili-
tära försvaret,
m. m.*

Kraven på vidgade möjligheter för de värnpliktiga att påverka sin miljö och sina förhållanden kommer ursprungligen från de värnpliktiga själva. Det gäller därför att vara lyhörd för dessa.

Herr talman! Det är egentligen rätt blygsamma krav som har framställts av värnpliktsinflytandekommittén. Värnpliktsråd och en förändrad förbandsnämnd är vad man föreslår. Liksom regeringen anser vi att inflytandet bör förankras väl på plutons- och kompaninivå. Vi anser dessutom att det ligger stora fördelar i att det vid varje förband finns en organisatorisk bas för de värnpliktigas medinflytande. Vi ansluter oss därför till kommitténs förslag om ett värnpliktsråd vid varje förband. I värnpliktsrådet bör ingå alla plutonsvis utsedda förtroendemän. Genom att de värnpliktiga i värnpliktsrådet får ett representativt organ som de själva förfogar över och bestämmer över, kan förbandsnämnden ges en mer hanterlig utformning, som värnpliktsinflytandekommittén föreslog.

De socialdemokratiska ledamöterna i kommittén pekade i en reservation på utbildningsfrågornas betydelse. En rad remissinstanser anslöt sig till förslaget i reservationen om en särskild utbildningsnämnd. Vi tror att det finns starka skäl att ta fasta på det förslaget, som särskilt markerar utbildningsfrågornas vikt.

Slutligen föreslog kommittén en förstärkning av värnpliktiga arbetsgruppens resurser. Av ekonomiska skäl har vi nu inte kunnat sträcka oss så långt som värnpliktsinflytandekommittén gjorde i sitt förslag, men vi förespråkar en ökning om 50 000 kr. för biträdeshjälpen.

Det gäller här helt enkelt att ge de värnpliktiga möjlighet att pröva sig fram till en större delaktighet i utbildningsfrågor och andra frågor som berör dem själva. Det här är ingenting som man kan avvisa av kostnadsskäl. Det är, såvitt vi förstår, enbart en broms på demokratiseringsprocessen man har lagt genom att avvisa dessa blygsamma förslag.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till reservation nr 6.

Anf. 66 GUNNAR OSKARSON (m) replik:

Herr talman! Karl-Erik Svartberg får naturligtvis gärna stå och berömma sig själv för att vara förespråkare och kämpe för demokratin, men när han försöker påstå att andra inte är det kan jag inte hålla med honom. Om han hade riktat påståendet mot mig personligen skulle jag kanske kunnat förstå det litet bättre, men det går inte på något sätt att rikta det mot moderata samlingspartiet.

Om jag först går till frågan om styrelser vid förbanden vill jag säga att jag inte vänt mig mot att man får ett ökat inflytande från samhället. Vad jag har vänt mig mot är att formalisera det alltför mycket. Det är detta jag oroar mig för.

Samma sak gäller de värnpliktigas inflytande. Detta finns nu organiserat i förbandsnämnder – det tror jag att Karl-Erik Svartberg känner till – och genom kompaniassistenter. Kompaniassistenter och representanter i förbandsnämnder väljs av de värnpliktiga, och vid sammankomsterna har de möjlighet att framföra synpunkter på vilken fråga som helst. Jag kan därför

inte finna att inflytandet på något sätt är begränsat nu.

Regementsnämnder inrättades på 1950-talet. Jag hade själv förmånen att sitta med i den första som fanns på mitt förband. Jag uppskattade mycket detta arbete och fann det värdefullt, och jag vet att det har fortsatt på samma sätt och att det betraktas som intressant och nyttigt såväl av de värnpliktiga som av regementsledningen.

Att formalisera inflytandet genom inrättande av råd och därigenom också få en utökad byråkrati tror jag inte leder till några väsentliga fördelar. Jag skall inte göra några absoluta värderingar, men det är min bestämda uppfattning att som det fungerar nu fungerar det väl.

Anf. 67 ULLA EKELUND (c) replik:

Herr talman! Bara mycket kort med anledning av vad herr Svartberg sade om lekmannainflytandet på regional och lokal nivå och centerns ställningstagande i den frågan. Bakom utskottsmajoriteten står alltså centerpartiet, moderata samlingspartiet och folkpartiet, och av utskottsbetänkandet går det lätt att läsa ut att det inte är fråga om att det inte skall bli någon försöksverksamhet med lekmannainflytande. Det är fråga om tiden, som jag sade i mitt första inlägg.

Man uppnår kanske inte alltid den största fördelen genom att skynda på, utan det blir måhända en lika stor fördel vid ett senare tillfälle, om alla fyra partierna enas om den här försöksverksamheten.

Anf. 68 KARL-ERIK SVARTBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att säga till Ulla Ekelund att jag åberopade de talare som varit uppe i debatten och förespråkade det jag kallade tempoförlust när det gällde att förbättra demokratin och lekmannainflytandet i försvaret.

Sedan vill jag säga till Gunnar Oskarson att historikerskrivarna och jag har ungefär samma uppfattning i fråga om f. d. högerens, nuvarande moderata samlingspartiets, inställning till demokratifrågorna. Det parti Gunnar Oskarson företrädar har i långa stycken varit en broms för demokratin i det här landet.

Gunnar Oskarson talar om regementsnämnder, men det är väl förbandsnämnder vi resonerar om. Vi vet ju – det framgår också av den utredning som värnpliktsinflytandekommittén har gjort – att mängder av förbandsnämnder är otympliga och ohanterliga och att de inte fungerar av många andra skäl. Enligt Gunnar Oskarson skulle inrättandet av ett värnpliktsråd, i vilket de värnpliktigas egna förtroendemän ingår och där de bestämmer över sig själva och själva formar sin verksamhet, innebära en byråkratisering. Det är för mig en gåta hur man kan säga att det blir en byråkratisering, därför att de värnpliktigas förtroendemän samlas för att diskutera sina frågor, som de naturligtvis sedan för fram genom sina representanter i förbandsnämnden. De värnpliktigas representanter där – det vill jag gärna betona – blir trots sitt mindre antal på det sättet mer representativa för hela förbandet än om man har systemet med representanter för enskilda enheter inom förbandet.

Torsdagen den
7 maj 1981

*Planering och an-
slag för det mili-
tära försvaret,
m. m.*

Anf. 69 GUNNAR OSKARSON (m) replik:

Herr talman! Jag skall inte yttra mig om hur historieskrivningen kan komma att se ut i en framtid, för det vet jag naturligtvis ingenting om. F. ö. tycker jag att herr Svartberg kanske går litet för långt tillbaka i tiden när han gör jämförelser med förhållandena i nutiden. Jag har ett antal år bakom mig, men såvitt jag kan minnas har de här frågorna inte vällat några problem för mig. Jag tror heller inte att de har vällat några problem för partiet. Tvärtom har vi i alla stycken och vid alla tillfällen framhållit att det är den enskilde som skall ha bestämmanderätten och beslutanderätten och som skall få lov att inom så vida ramar som möjligt agera efter sina egna önskemål och behov. Det är väl demokrati, herr Svartberg, när man tar all tillbörlig hänsyn till andra personer och till andra grupper i samhället. Jag kan inte finna annat än att herr Svartbergs påstående ligger på en sådan nivå att det egentligen inte borde bemötas.

När det sedan gäller hur de här nämnderna fungerar har jag, som jag sade, en viss erfarenhet av detta. Efter vad jag har kunnat finna fungerar de väl. Där finns öppna och duktiga representanter för de värnpliktiga. De är utsedda av de värnpliktiga, de rapporterar till dem och de diskuterar frågorna med dem, var och en på sitt förband eller på sitt kompani. Där är det verkligen ett både öppet och livligt meningsutbyte.

Med den erfarenhet jag har – den är naturligtvis begränsad som all personlig erfarenhet – kan jag inte finna att man skulle nå något bättre resultat med den organisation som här har föreslagits. Därför vill jag att man utvidgar, fördjupar och förbättrar den nuvarande verksamheten, för det går naturligtvis att förbättra allting. Men man skall gå fram på den vägen att förbättra nuvarande system.

Anf. 70 KARL-ERIK SVARTBERG (s) replik:

Herr talman! Jag har egentligen inte sagt något annat än det som står i den socialdemokratiska motionen när det gäller demokratifrågorna, men det är möjligt att det har förbigått Gunnar Oskarson att det står där. Och jag har inte syftat på framtida historieskrivare utan på nutida, som har skildrat moderata samlingspartiets – dåvarande högerns – inställning till den politiska demokratin och till exempelvis medbestämmande i arbetslivet, vilket ju är en alldeles färsk fråga; den har vi behandlat under 1970-talet.

Egna önskemål talar Gunnar Oskarson om. Men det är väldigt litet utrymme för enskilda önskemål när man gör värnplikten, och Gunnar Oskarson förmenar de värnpliktiga att föra fram sina egna önskemål till sina egna förtroendemän i en organisation där de själva bestämmer över sig och sin verksamhet. Det är nämligen det vi avser med förslaget om värnpliktsråd.

Sedan säger Gunnar Oskarson att de nuvarande förbandsnämnderna fungerar väl. Ja, det vet vi att de gör på enstaka ställen, men vi vet också att de värnpliktiga själva klagar bitterliga över hur svårt det är att föra fram sina önskemål och få regementsledningen eller förbandsledningen att lyssna. Det är ju de värnpliktiga själva som driver de här frågorna. De har sedan tagits

upp av värnpliktsinflytandekommittén, vi har vidarebefordrat dem i vår motion och vi har dem också i vår reservation 6.

Andre vice talmannen anmälde att Gunnar Oskarson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 71 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Jag vill först säga några ord med anledning av vad som sagts här i dag angående pengarna till frivilligförsvaret. Gudrun Sundström talade tidigare om försvarsutskottets ledamöter och deras kontakter med frivilligförsvaret genom besök och liknande.

Vi är några här i kammaren som har vår förankring i skilda organisationer som ingår i den folkrörelse som frivilligförsvaret utgör. Vi vet att pengar behövs, och vi vet också att inga tilldelade medel förvaltas bättre och ger större utdelning än de pengar som frivilligorganisationerna får till utbildning. Inslaget av ideellt arbete är mycket stort i de här organisationerna. Jag vet också att man har förståelse för att alla måste ta sin del av ansvaret för att uppnå uppställda sparmål i landet, och jag stöder därför utskottets skrivning.

Herr talman! När vi fattar beslut och vidtar åtgärder skall dessa så långt möjligt ge rättvisa och främja de mål vi vill nå.

I motion 1980/81:696 har vi belyst ett område där tolkningen av riksdagens beslut fått negativa konsekvenser och givit upphov till orättvisa. När den nya befälsordningen infördes ville man öka effekten i krigs- och fredsorganisationen genom att förändra utbildningsgången för yrkesofficerare.

Yrkesofficersutbildningen bygger på den allmänna värnplikten. Man gör en s. k. befälsskattning vid inskrivningsprövningen och hänför genom denna vissa värnpliktiga till gruppbefäls-, plutonsbefäls- eller kompanibefälskategori. För att nå befälsordningens syfte bör rekrytering till yrkesofficer ske bland alla befälsuttagna värnpliktiga.

Kompanibefälsutbildningen inom armén kan genomgå antingen frivilligt eller som obligatorium. Efter genomgången utbildning erhåller eleven en skattefri premie på 5 000 kr. För att få premien skall eleven vara godkänd efter utbildningen.

Bland de kompanibefälsuttagna värnpliktiga kan finnas – och finns – elever som under utbildningstiden finner att de för framtiden vill välja officersyrket som sitt. De blir då, enligt det beslut som regeringen fattade den 12 juni 1980, återbetalningsskyldiga för den premie de erhållit efter godkänd utbildning. Detta är mycket olyckligt, då försvaret på grund av detta riskerar mista en del av de till yrket mest lämpade.

Utskottet skriver att det har förståelse för att det kan te sig egendomligt för den enskilde att behöva återbetala den premie han har fått och framhåller att det är olyckligt om detta förhållande blir rekryteringshämmande.

Så långt är allt gott och väl. Men utskottet finner inte någon lösning på problemet. Utskottet anser sig inte kunna tillstyrka vår motion, då det anser att en obalans i fråga om förmåner skulle uppkomma. Vari den orättvisa som

Torsdagen den
7 maj 1981

*Planering och an-
slag för det mili-
tära försvaret,
m. m.*

utskottet anser skulle uppkomma ligger här jag svårt att förstå.

Eleverna har genomgått en utbildning, de har blivit godkända, och bara därför att de väljer att fortsätta som yrkesofficerare blir de av med den premie de gjort sig förtjänta av. De jämställs alltså med de ej godkända. Detta gäller också dem som blivit tvångsmässigt uttagna till denna utbildning, alltså dem som inte haft något val, ej kunnat säga nej till de här tre månaderna.

Att det skulle vara orättvist mot dem som från början valt yrkesutbildningen håller inte – den utbildning de två kategorierna genomgår är inte jämförbar. Det orättvisa och svårförståeliga måste ju bestå i att de bästa, för yrket oftast mest lämpade, får betala för att fortsätta.

Eftersom beslutet fattades den 12 juni 1980, kommer det också att få retroaktiv verkan. De som då hade påbörjat utbildning och blir färdiga nu i juni drabbas av något som ej var bestämt när de började.

En ytterligare komplikation är att försvarets civilförvaltning fortfarande ej utfärdat anvisningar om hur återbetalningen skall ske, vilket i de nu aktuella fallen måste vara en ytterligare anledning till oro. Genom detta har ytterligare rekryteringshämmande effekter uppstått.

Det är glädjande att också Gunnar Oskarson, som han framhåller i sitt särskilda yttrande, anser att man bör finna en lösning som rättar till de missförhållanden som finns. Tyvärr har nog Gunnar Oskarson i vad gäller indragning av utbildningspremie till viss del byggt sitt resonemang på en skildring av verkligheten från utskottets betänkande, vilken inte längre är riktig. Man säger i betänkandet på s. 31 följande:

”Rekryteringen bland kompanibefälsuttagna värnpliktiga regleras genom riktlinjer av överbefälhavaren som regeringen har godtagit den 12 juni 1980. Enligt dessa bör värnpliktiga som under utbildning till kompanibefäl kommer till insikt om att de vill bli yrkesofficerare och bedöms vara lämpliga för detta överföras till förberedande officerskurs innan kompanibefälsutbildningen (kadettskolan) börjar. De som i ett sent skede av utbildningen till kompanibefäl eller först när den har avslutats bestämmer sig för en framtid som yrkesofficerare får tillgodoräkna kadettskolan som förberedande officersskola.”

Detta är inte ett förfarande som tillämpas i dag. Enligt överbefälhavarens riktlinjer, som utfärdades den 12 november 1980, överförs ej några elever till förberedande officerskurs, utan de elever det gäller slutför sin utbildning och får då ut premien men blir sedan återbetalningsskyldiga för denna.

Att de förhållanden som nu råder inte är tillfredsställande står helt klart. När man talar med arméns utbildningschefer finner man att de är oroad över de negativa effekter som redan har kunnat noteras. Pojkar som varit mycket lämpade för yrket väljer att söka annan utbildning. Om något eller några år kan man lättare med siffror belysa effekterna av systemet. Då får vi återkomma, i förhoppning om att få bättre förståelse från utskottet.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 72 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! Försvarsutskottets ordförande Per Petersson har tidigare i debatten påvisat att de socialdemokratiska reservationer som är fogade till försvarsutskottets betänkande nr 19 i många stycken är dåligt underbyggda och onödiga. Detta gäller även reservation nr 12, som jag här vill ta upp till närmare granskning. Även om Gunnar Oskarson och Holger Bergman redan haft ett meningsutbyte i frågan, tror jag inte att det skadar.

Reservationen är föranledd av motion 1603 av Olle Svensson m. fl. om fortifikationsförvaltningens framtida organisation. I motionen framhålls bl. a. de risker för framtida personalindragningar som det kommande femåriga försvarsbeslutet kan komma att få för fortifikationsförvaltningens del. Man påvisar också hur fördelningen av arbete i egen regi eller genom konsulter gestaltas vid förvaltningen. Man anser i motionen att det är rimligt att ta ut den nödvändiga minskningen av det totala antalet personinsatser under ett år genom att minska utnyttjandet av konsulter, och man vill att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad man anför i motionen om avvägningen mellan anställningen av egen personal och köp av tjänster inom fortifikationsförvaltningen.

Utskottets majoritet har i sin skrivning i betänkandet bl. a. anför, att avvägningen mellan försvarsmaktens köp av tjänster och verksamhet i egen regi tidigare behandlats i olika sammanhang, senast för ett år sedan i försvarsutskottets betänkande 1979/80:13. Denna avvägning har av utskottet bedömts som väsentlig inte minst i samband med minskning av personal inom försvarsmakten. Utskottet framhåller att både överbefälhavaren och statssekreteraren i försvarsdepartementet inför utskottet understrukit betydelsen av en lämplig avvägning i detta hänseende i det fortsatta rationaliseringsarbetet inom försvarsmakten. Utskottet säger vidare att 1978 års försvarskommitté måste överväga frågan i sitt arbete med fredsorganisationen inför 1982 års försvarsbeslut. Utskottet anser att personalminskningen inom det militära försvaret inte får leda till bestående kostnadsökningar, vilket skulle kunna ske genom ökat anlitage av konsulter. Utskottet anser med det anförda att något uttalande av riksdagen i enlighet med motion 1603 inte behövs och att motionen bör avslås.

Till denna enligt min mening mycket positiva skrivning har den socialdemokratiska minoriteten fogat reservation 12, där man anser att utskottet i anslutning till motion 1603 bort understryka vikten av att personalinskränkningar inte sker på ett sådant sätt att det uppkommer en bristande jämvikt mellan tjänster från konsulter och vad egen personal utför.

Skillnaden i motivering är hårfin. Den enda skillnaden är, som jag ser det, att utskottets är fylligare. Holger Bergman fann dock något av en kullerbytta i utskottets skrivning. Det finner inte jag. Jag tolkar skrivningen så, att om man i ökad utsträckning använder sig av konsulttjänster, kan detta leda till bestående kostnadsökningar, trots att man vidtar personalminskningar. Detta bör enligt utskottet ej ske.

Trots att även reservanterna pekar på att personaldimensioneringen i försvarsmaktens fredsorganisation f. n. övervägs av 1978 års försvarskom-

Nr 134

Torsdagen den
7 maj 1981

Planering och anslag för det militära försvaret, m. m.

*Planering och an-
slag för det mili-
tära försvaret,
m. m.*

mitté, anser man ändå att riksdagen bort ge regeringen till känna vad som anförts.

Hittills har det varit kutym i försvarsutskottet att motioner i frågor som redan befinner sig under utredning avslagits av utskottet med denna motivering. Jag kan alltså, herr talman, inte förstå skälet till den socialdemokratiska reservationen. Detta är så mycket svårare som 1978 års försvarskommitté, vilken både utskottets majoritet och reservanterna hänvisar till, har en mycket bred parlamentarisk sammansättning med inte mindre än sex socialdemokratiska ledamöter, av vilka dessutom tre är ledamöter av försvarsutskottet och alltså tillhör reservanterna.

Litar man inte från reservanternas sida på försvarskommitténs förmåga och vilja att på ett tillfredsställande sätt lösa också denna fråga, eller är det på någon av sina egna representanter i försvarskommittén man inte litat? Efter att ha hört Åke Gustavssons inlägg före middagspausen är det senare den enda förklaring jag kan finna, då han, en av reservanterna och tillika ledamot av försvarskommittén, även tidigare i år i ett s. k. utspel menat att man för att rädda fredsförband, främst i hans egen valkrets, bör företa nedbantningar i de centrala staberna och förvaltningarna. Om jag inte minns helt fel, ansåg han att man i stort sett kunde klara sig utan fortifikationsförvaltningen.

Herr talman! Själv har jag fullt förtroende för försvarskommitténs förmåga och vilja att lösa de aktuella frågorna. Och varken i egenskap av suppleant i försvarsutskottet eller som sörmlänning och eskilstunabo vågar jag mig på att liera mig med socialdemokraterna i deras reservation när det gäller fortifikationsförvaltningens framtid. Här tror jag att jag har samtliga borgerliga ledamöter på Sörmlandsbanken med mig.

I detta anförande instämde Tage Sundkvist (c).

Anf. 73 HILGER BERGMAN (s):

Herr talman! I försvarsutskottets betänkande 19 anges att försvarsutskottet i betänkande 1976/77:13 behandlade en socialdemokratisk motion med ungefär samma inriktning som det motionskrav vi nu diskuterar. Försvarsministern uttalade då att han erfarit att det som en följd av personalminskningsmålen hade skett en ökning av försvarets köp av tjänster på bekostnad av verksamhet i försvarets egen regi. Vad har då detta lett till? Jo, vi kan i dag konstatera att statsmakternas hittillsvarande ensidiga styrning av kostnadsutvecklingen genom minskning av anställd personal redan har medfört en bristande jämvikt på vissa områden inom fortifikationsförvaltningen mellan konsulttjänster och vad egen personal utför. Projekteringskostnaderna har också blivit större till följd av att konsultinsatserna ökat.

Jag undrar om inte herr Allmér, och kanske också herr Oskarson, läser detta betänkande som en viss potentat läser Bibeln. I betänkandet anges att man genom personalminskningar inom det militära försvaret inte får öka anlitaandet av konsulter. Det är egentligen en motsats till vad vi yrkat på i vår motion och vad vi har reserverat oss för i utskottet. Det är ju inte säkert att man genom att inte öka anlitaandet av konsulter därigenom minskar detta,

vilket vi har yrkat på i motionen.

Om herr Allmér ser till resursutnyttjandet – vilket vi väl alla är överens om skall ske på bästa sätt – måste han nog hålla med om att det vore bra, om vi kunde få en utredning av denna fråga som ledde fram till ett resultat i ungefärlig samstämmighet med vad vi önskar i motionen. Försvarskommittén har inte fått direktiv att utreda denna fråga. Den har visserligen fått direktiv om utredande av personaldimensionering, men inte om utredande av just den fråga som vi i vår motion önskar få utredd. Och jag tror inte, herr talman, att försvarskommittén genom detta betänkande får något tilläggsdirektiv.

Anf. 74 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! Jag har fortfarande inte blivit riktigt klok på vad det är Holger Bergman vill komma fram till.

Jag tycker inte att jag läser detta betänkande som en viss potentat läser Bibeln, utan jag tror att jag läser det på det sätt som det skall läsas. Och jag är fullständigt övertygad om att Holger Bergman har fel i sina resonemang.

Vad jag kan förstå påpekar utskottet här särskilt att dessa frågor kommer att tas upp. Utskottet säger att de *måste* tas upp av försvarskommittén. Jag har ingen anledning att betvivla att så kommer att ske.

Anf. 75 HOLGER BERGMAN (s):

Herr talman! Det är överbefälhavaren och statssekreteraren som har sagt att dessa frågor måste tas upp, men utskottet har inte ställt sig bakom det.

Anf. 76 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! Får jag citera exakt vad som står i försvarsutskottets betänkande på s. 45: "1978 års försvarskommitté måste överväga frågan i sitt arbete med fredsorganisationen inför 1982 års försvarsbeslut." Det kan inte sägas tydligare.

Anf. 77 HOLGER BERGMAN (s):

Herr talman! Det är ju överbefälhavaren och statssekreteraren som har framhållit detta inför utskottet, som jag tidigare sagt. Om utskottet hade anslutit sig till de tankegångarna hade vi inte behövt skriva någon reservation. Men sedan kommer den kullerbytta som jag talat om. I stället för att säga att konsultinsatserna skall minskas, säger utskottet att "personalminskningen inom det militära försvaret inte får leda till – – ökat anlitage av konsulter". Det är att göra tvärtemot vad vi önskar i vår motion.

Anf. 78 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! Holger Bergman säger att om det hade varit så som jag tolkar det, hade man inte behövt skriva någon reservation. Det *är* så som jag tolkar det, och då borde man alltså inte ha skrivit reservationen.

Punkt 1

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3-5 (säkerhets- och försvarspolitiken)

Vid votering genom rösträkning avgavs 152 röster för utskottets hemställan och 152 röster för reservation 1 av Eric Holmqvist m. fl.

Kammaren beslöt med 152 röster att punkt 1 skulle återförvisas till utskottet. 152 röster avgavs för att mom. 3-5 skulle avgöras omedelbart genom lottning.

Punkt 2

Mom. 1 (besparingar m. m. inom försvarsdepartementets verksamhetsområde)

Vid votering genom rösträkning avgavs 152 röster för utskottets hemställan och 152 röster för reservation 2 av Eric Holmqvist m. fl.

Kammaren beslöt med 152 röster att punkt 2 skulle återförvisas till utskottet. 152 röster avgavs för att mom. 1 skulle avgöras omedelbart genom lottning.

Punkterna 3 och 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 5

Mom. 1 a (planeringsfrågor rörande stridsvagnar, ubåtar och flygplan)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 16 för motion 701 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 1 b (riktlinjer för planeringsperioden)

Vid votering genom rösträkning avgavs 152 röster för utskottets hemställan och 152 röster för reservation 3 av Eric Holmqvist m. fl.

Kammaren beslöt med 152 röster att punkterna 5 och 13 skulle återförvisas till utskottet. 152 röster avgavs för att mom. 1 b skulle avgöras omedelbart genom lottning.

Anf. 79 TREDJE VICE TALMANNEN:

Redan vid förra voteringen med lika röstetal diskuterade vi i presidiet om vi skulle föreslå en ajournering. Nu har det också kommit förslag från en ledamot om att vi skall ajournera förhandlingarna ca fem minuter, så att kvittningsmännen får möjlighet till kollationering.

Kammaren beslöt kl. 21.23 att ajournera sina förhandlingar.

Då förhandlingarna kl. 21.31 återupptogs yttrade

Nr 134

Torsdagen den
7 maj 1981

Anf. 80 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna kammarens ledamöter om att riksdagen fattat beslut beträffande punkterna 3 och 4 samt beslutat återförvisa punkterna 1, 2, 5 och 13 till utskottet för ytterligare beredning.

Punkt 7 (lekmän i försvaret på regional och lokal nivå)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 151 för reservation 5 av Eric Holmqvist m. fl.

Punkt 9 (värnpliktigas medinflytande)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 151 för reservation 6 av Eric Holmqvist m. fl.

Punkt 10

Mom. 2 och 3 (förbättrade värnpliktsförmåner m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 151 för reservation 7 av Eric Holmqvist m. fl.

Punkt 12

Mom. 1-3 (utgiftsramen för det militära försvaret)

I en förberedande votering biträdades reservation 8 av Eric Holmqvist m. fl. med 136 röster mot 17 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna 701 och 2042 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar. 150 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 152 röster mot 151 för reservation 8 av Eric Holmqvist m. fl.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

2 § Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1980/81:49 om gasolskatt (prop. 1980/81:121)

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
7 maj 1981

Socialtjänstlagstiftningen

Föredrogs socialutskottets betänkande 1980/81:30 om socialtjänstlagstiftningen.

Anf. 81 ANDERS GERNANDT (c):

Herr talman! Enligt riksdagsbeslut hösten 1980 skall stadgan om enskilda vårdhem ändras i den meningen att vissa undantag skall göras för vad som går under benämningen hem för vård eller boende. Till denna kategori räknas bl. a. de privata hemmen för rehabilitering av narkomaner och alkoholmissbrukare.

I motion 1980/81:1636 har vi berört frågan om de allmänna råd och bestämmelser som skall utfärdas beträffande s. k. hem för vård och boende. Vi har också framhållit att man i en kommande stadga bör undvika att inbegripa byråkratiska besvärligheter och svåruppnåeliga krav. då sådant sannolikt kommer att försvåra verksamheten i de enkla vardagliga rutiner som tillämpas i länrörelsernas form.

Vi har också framhållit vikten av att föreskrifter och allmänna råd skall utarbetas i samarbete med de berörda rehabiliteringsorganisationerna. Detta skulle bl. a. innebära att ett remissförfarande bör äga rum innan den slutliga normen fastställs.

Herr talman! Jag vill med detta anförande främst rikta mig till dem som inte är i tillfälle att ta del av socialutskottets betänkande 1980/81:30 men som har tillgång till riksdagens protokoll.

Vi motionärer kan med tillfredsställelse konstatera att socialutskottet har behandlat motionen med god förståelse för de olika rehabiliteringsorganisationernas problem. Utskottet uttalar bl. a. att "enskilda institutioner drivna av exempelvis länrörelserna kan utgöra viktiga komplement till de offentliga institutionerna".

Av betänkandet framgår också att utskottet "utgår från att socialstyrelsen, då myndigheten utarbetar allmänna råd rörande bl. a. hem för vård eller boende, genom remissförfarande eller på annat lämpligt sätt skaffar in synpunkter från organisationer som bedriver rehabiliteringsarbete för narkomaner och alkoholmissbrukare".

Jag förutsätter att detta förfarande skall gälla även för Narconons verksamhet.

Jag har följt Narconons verksamhet under ganska lång tid och anser att man där uppnår mycket goda rehabiliteringsresultat. De riksdagsledamöter som besöker Narcononhemmet förvånas kanske först över de synnerligen enkla lokaliteterna och den sparsamma inredningen, men ganska snart förstår man att de gäster som tidigare har huserat i "knarkarkvarter" lätt kan finna sig till rätta i Narcononhemmets enkla miljö – men däremot *inte* på samhällets offentliga vårdinstitutioner bland vita rockar och högsta hygienkrav.

Det kan också konstateras att de normaliseringsmetoder som kommer till användning i Narconons verksamhet är mycket verkningsfulla – även om

många människor kanske finner deras ursprung diskutabelt. Gästerna rehabiliteras i huvudsak genom kamratlig samvaro under visst ansvar och inte med vad som benämns "vård" i medicinsk mening. Enligt min mening bör Narconon betraktas som en mycket samhällsnyttig frivilligrörelse, vilken i hög grad förtjänar samhällets och politikernas stöd.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Anf. 82 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Som Anders Gernandt så riktigt har uppfattat innebär betänkandet att utskottet har en positiv inställning till enskild verksamhet inom missbrukarvården. Vi utgår från som självklart att de som bedriver sådan vård får ge sina synpunkter innan socialstyrelsen utarbetar sina allmänna råd. Vi tycker också att man skall undvika onödig byråkrati i sammanhanget.

För att undvika alla missförstånd vill jag betona att utskottets betänkande inte innebär något särskilt uttalande om verksamheten inom Narconon. Vi har över huvud taget inte behandlat den verksamheten. Alldeles särskilt vill jag understryka att betänkandet inte kan tolkas som något ställningstagande till den rättsliga prövning av Narconons verksamhet som kan bli aktuell.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Kostnader för den assyriska/syrianska invandringen

Föredrogs socialutskottets betänkande 1980/81:31 om ekonomiskt stöd till Södertälje kommun för kostnader för den assyriska/syrianska invandringen.

Anf. 83 IVAR NORDBERG (s):

Herr talman! Sedan år 1975 har Södertälje kommun erhållit särskilda statsbidrag för att täcka de merkostnader som kommunen har haft som en följd av den omfattande invandringen av assyrier/syrianer till Södertälje. Regeringen har varje år beslutat om dessa särskilda bidrag efter överläggningar och gemensam genomgång av kommunens redovisade merkostnader.

Detta särskilda ekonomiska stöd till Södertälje har motiverats med att det är av regeringen fattade beslut om invandring och återförening just för denna invandrargrupp som har gjort att Södertälje har fått ta emot en majoritet av denna invandring och därigenom också i jämförelse med andra kommuner fått ta på sig ökade kostnader när det gäller socialhjälp, utbildning och omsorger av olika slag.

Regeringarna har alltså gjort den bedömningen att det inte kan vara rimligt att Södertälje ensamt skall svara för dessa merkostnader utan att ansvaret skall bäras av staten.

Nr 134

Torsdagen den
7 maj 1981

*Kostnader för
den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

*Kostnader för
den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

Detta har fungerat utan problem år efter år. När riksdagen för något år sedan beslutade ändra förutvarande statsbidragsregler om ersättning till kommunerna för deras hjälp till flyktingar m. fl. till att bli generellt utformade, fann riksdagen på förslag av socialutskottet anledning att klart markera att införandet av de nya generella bidragen inte fick innebära att Södertälje i fortsättningen skulle fråntas de särskilda statsbidragen. Tvärtom slog riksdagen fast följande:

”Utskottet gör dock det undantaget att utskottet vill uttala att den assyriska invandringen till Södertälje kommun har medfört sådana exceptionella kostnader för kommunen att det måste anses föreligga särskilda skäl för statsbidrag till kommunen utöver det bidrag som kommer att utgå enligt de i propositionen angivna generella riktlinjerna.”

För år 1980 – alltså det år då de nya statsbidragsbestämmelserna började gälla – har regeringen fortsatt att tillämpa samma principer för att täcka Södertälje kommuns merkostnader som under tidigare år.

Men helt plötsligt vill regeringen upphöra att ge de särskilda statsbidragen när ersättningen för år 1981 skall behandlas. Då nöjer sig regeringen med att ge Södertälje ett extra skatteutjämningsbidrag på 3 milj. kr. En motivering till detta sägs vara att Södertälje av landstinget kommer att erhålla 10 milj. kr. på grund av att det inomregionala skatteutjämningsstödet har tillförts en s. k. invandrarfaktor.

Vid en närmare granskning visar det sig att för den assyriska/syrianska invandrargruppen ger detta Södertälje ungefär 2 milj. kr. i ökat stöd från landstinget. Om man ställer de 3 miljonerna från staten och de 2 miljonerna från landstinget mot de av Södertälje redovisade beräknade merkostnaderna för 1981 på totalt 14 milj. kr., saknas det 9 milj. kr. som regeringen envist har vägrat att bevilja Södertälje. Regeringen frångår alltså tidigare tillämpade principer utan att någonting i sak har förändrats.

I den socialdemokratiska reservationen föreslår vi riksdagen att 9 milj. kr. skall stå till regeringens förfogande för att besluta om särskilda bidrag för att täcka Södertälje kommuns merkostnader efter samma principer som har gällt ända sedan 1975, naturligtvis med hänsynstagande till de nya bidragsreglernas konstruktion.

Tyvärn kan den borgerliga majoriteten i utskottet inte ställa upp på det förslaget. Men jag tillåter mig ändå tolka majoritetens inställning så, att majoriteten är av samma mening som vi, dvs. att Södertälje skall erhålla särskilt bidrag i likhet med vad som skett tidigare, men inte anser sig kunna ange någon summa eller godta de siffror som Södertälje kommun redovisar utan att dessa har blivit föremål för genomgång av en särskilt tillsatt arbetsgrupp med folk från berörda departement och från Södertälje kommun.

Vi socialdemokrater tycker att när regeringen och kommunen ända sedan 1975 har kunnat bli ense om hur merkostnaderna skall beräknas borde det inte vara omöjligt att bli överens även nu. Då borde det ha räckt med att riksdagen säger till regeringen att tillämpa samma principer som tidigare när det gäller det särskilda stödet till Södertälje och att vi ställer medel till

förfogande för detta.

Men den borgerliga majoriteten litar tydligen inte på att regeringen klarar det här själv utan att en särskild arbetsgrupp måste tillsättas. Vi beklagar att man skall behöva gå den omvägen, eftersom det borde vara rätt klart att Södertälje skall vara berättigat till det här särskilda stödet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen som är fogad till socialutskottets betänkande.

Anf. 84 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Låt mig först få säga att det utskottsbetänkande som vi nu behandlar utmynnar i ett förslag från den borgerliga majoriteten i utskottet som gör både mig som motionär men framför allt Södertälje kommun och dess skattebetalare besvikna.

Besvikelsen riktar sig framför allt mot två riksdagsledamöter från Södertälje som frångått den uppfattning som både de själva och deras partiorganisationer flera gånger har givit uttryck för. Det är Pär Granstedt från centern och Ylva Annerstedt från folkpartiet, som fram till allmänna motionstiden i år förklarar sig ha samma uppfattning som vi från vpk och socialdemokraterna haft och fortfarande har.

Vi har som bekant den uppfattningen att tidigare riksdagsbeslut och uttalanden om extra statligt stöd till Södertälje kommun som har samband med den stora assyriska/syrianska invandringen skall stå fast. Södertälje kommun bör mot denna bakgrund erhålla vad vi i vpk-motionen kallar för full kostnadstäckning för extra kostnader, som i den socialdemokratiska reservationen har preciserats till ett belopp för år 1981 med 9 milj. kr.

Pär Granstedt och Ylva Annerstedt har tidigare, under fjolåret, låtit förstå att de självklart skulle slåss för att Södertälje skulle få de pengar som utifrån tidigare riksdagsbeslut och tolkningar skulle utgå som statligt stöd. Ingenting nytt har framkommit som gör att det riktiga i att stödet skall utgå även för innevarande år kan ifrågasättas. Jag betvivlar inte i och för sig att de båda borgerliga Södertäljeledamöterna menar att det är motiverat och riktigt att Södertälje får sina pengar, men nu har de, tydligen under trycket från sina kolleger i riksdag och regering, fallit undan. De skrev en egen motion, varigenom de under sken av svårigheter med tolkningsfrågor och något slags behov av utredningar och utvärderingar lyckades få den borgerliga utskotts-majoriteten att slingra sig ifrån ett konkret ställningstagande. Detta innebär att Södertälje kommun nu inte erhåller någon ersättning för sina extraordnåna kostnader, som på intet sätt kan anses täckta genom vare sig skatteutjämningsbidrag eller andra bidrag.

Södertälje kommun har lämnat alla de uppgifter som behövs för att man skall kunna göra en riktig bedömning och få ett tillräckligt underlag. Man kan således konstatera att kommunen har sådana extra kostnader för den aktuella invandrargruppen, att om samma bestämmelser och principer som tidigare tillämpats skall fortsätta att gälla, är det helt klart att ett statligt stöd för 1981 i storleksordningen 9 milj. kr. skall utgå.

Några faktiska garantier för att utredning och utvärdering genom en

Nr 134

Torsdagen den
7 maj 1981

*Kostnader för
den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

Torsdagen den
7 maj 1981

*Kostnader för
den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

särskild arbetsgrupp skulle leda till att Södertälje kommer att erhålla de pengar som man har haft all anledning att räkna med och enligt min mening är berättigad till finns inte. Tyvärr är jag rädd att Pär Granstedt och Ylva Annerstedt inte vågar följa upp vad de förut har givit uttryck för och rösta med reservationen. Inte heller tror jag att man kan hoppas på Gunnel Liljegren från moderaterna, som redan tidigare börjat vackla för att sedan hoppa av från en enig Södertäljeopinion.

Samtliga riksdagsledamöter från Södertälje deltog den 7 november 1980 i en interpellationsdebatt om det statliga stödet till Södertälje kommun för omhändertagandet av assyriska/syrianska invandrare. I den debatten fick hela problemet en mycket utförlig belysning, och en stor enighet rådde mellan oss ledamöter, med undantag för Gunnel Liljegren, om betydelsen och nödvändigheten av och det berättigade i fortsatt stöd enligt tidigare beslut, uttalanden och principer.

Pär Granstedt framhöll bl. a. att hänvisningen till extra skatteutjämningsbidrag var ohållbar och att försöken att ifrågasätta kommunens kostnadsberäkningar saknade grund. Ylva Annerstedt sade bl. a. att hon anslöt sig till Pär Granstedts uppfattning och att det inomregionala skatteutjämningsbidraget inte fick tas till intäkt för att ersätta sådana exceptionella kostnader som det handlade om.

Herr talman! Det är orimligt att, som regeringen i motiven för borttagande av det särskilda stödet har gjort, in-teckna eller inräkna det inomregionala stöd som Södertälje kommun erhåller via landstinget. Detta stöd har inget direkt samband med den assyriska/syrianska invandringen och de särskilda kostnader som uppkommer i samband därmed. Av Södertäljes invånare är omkring 25 % invandrare, och assyrierna/syrianerna utgör bara ungefär en femtedel av invandrarna i kommunen. Redan detta säger hur orimligt det är att ta det inomregionala stödet från landstinget till intäkt för att avräkna de pengar som gäller den assyriska/syrianska folkgruppen.

Genom regeringens ändrade ställningstagande har det blivit en kraftig nedskärning av det statliga stödet. Det har i sak inneburit en övervältring på Södertälje kommun och dess skattebetalare av vad som bör vara statliga kostnader.

De extraordinära kostnader som har varit förenade med den assyriska/syrianska invandringens stora omfattning och speciella karaktär motiverar att Södertälje kommun även i fortsättningen erhåller statligt stöd i samma utsträckning som tidigare, och det bör klart sägas ut här och nu.

Det har i olika sammanhang anförts att invandringen nu har minskat avsevärt. Men de problem som har följt av tidigare invandring är ändå lika stora. De nya regler som gäller för statlig ersättning till kommunerna för hjälp till flyktingar m. fl. behandlades av riksdagen 1980, och riksdagen uttalade då att det med hänsyn till den assyriska/syrianska invandringen fick anses föreligga särskilda skäl för statsbidrag till Södertälje utöver andra bidrag enligt generella riktlinjer. Det här uttalandet bör enligt min mening stå fast, då det i sak inte har skett någon förändring av förhållandena som kan motivera minskat statligt stöd.

Jag vill med det här, herr talman, yrka bifall till vpk-motionen 1240 beträffande ett särskilt uttalande och vidare bifall till reservationen vid betänkandet.

Anf. 85 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Utskottet är självfallet medvetet om att Södertälje kommun har haft särskilda kostnader i samband den assyriska invandringen och att de är av en annan storleksordning än vad som normalt gäller invandring. Vi vet också att Södertälje kommun tidigare har fått särskilt stöd för detta. Det uttalande som riksdagen gjorde i enlighet med vad utskottet hade föreslagit om Södertälje kommun i samband med att de nya reglerna för stöd till invandrarkommunerna antogs har citerats här flera gånger, och det gäller givetvis fortfarande.

Södertälje har också fått stöd i form av extra skatteutjämningsbidrag för 1981 utöver det stöd som utgår enligt generella riktlinjer. Jag utgår från att det kommer att bli aktuellt för Södertälje att få extra skatteutjämningsbidrag även för nästa år. I utskottet har vi emellertid, trots att vi har behandlat den här frågan ganska ingående med utfrågning av representanter för både kommunen och de berörda departementen, inte ansett oss ha möjlighet att bedöma storleken av den ersättning som kan bli aktuell. Därför tycker vi att det är lämpligt att göra så som föreslås i en motion av två riksdagsmän från Södertälje, nämligen att tillsätta en särskild arbetsgrupp. Vi föreslår alltså att riksdagen ger till känna för regeringen att det bör tillsättas en särskild arbetsgrupp, som skall göra en utvärdering av de här problemen, och att resultatet får ligga till grund för de åtgärder från statens sida som erfordras. Sedan blir det regeringens sak att bedöma vilket stöd som skall utgå.

Jag vill med detta yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 86 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort och bara ställa en fråga med anledning av det som Gabriel Romanus sade för utskottets räkning, nämligen att man inte har kunnat bedöma storleksordningen av bidragen.

Vilka uppgifter från Södertälje kommun är det som fattas för att man skall kunna göra en sådan bedömning? Eller är det några uppgifter som Södertälje kommun har vägrat lämna som underlag för den?

Jag frågar det här, Gabriel Romanus, med utgångspunkt i att jag, efter att så att säga på ort och ställe ha försökt sätta mig in i problemen, är övertygad om att de faktiska uppgifter som behövs som underlag för ett beslut här i dag finns och har redovisats av Södertälje kommun.

Anf. 87 IVAR NORDBERG (s) replik:

Herr talman! Äv utskottsmajoritetens redovisning av detta ärende i betänkandet framgår att någon särskild utredning egentligen inte behövs. Från majoritetens sida konstateras att samstämmigheten när det gäller beräkningarna av Södertälje kommuns merkostnader i det här avseendet är mycket stor mellan kommunen och socialdepartementet på de områden som

Nr 134

Torsdagen den
7 maj 1981

*Kostnader för
den assyriskal
syrianska invand-
ringen*

*Kostnader för
den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

socialdepartementet är ansvarigt för. Skillnaderna i uppfattningar föreligger i förhållande till utbildningsdepartementet.

Nog borde det emellertid ha varit enklast. Gabriel Romanus, om man hade kunnat enas i utskottet om att uttala till regeringen att samma principer som tidigare skall tillämpas när det gäller ersättningen till Södertälje kommun. Det har ju inte inträffat någonting som utgör skäl för att ändra de tidigare gällande principerna.

Jag vill också säga till Gabriel Romanus att det inte i sig är storleksordningen av kostnaderna för den aktuella invandrargruppen som motiverar att Södertälje kommun skall ha ersättningen. Grundläggande för att Södertälje kommun skall vara berättigad till detta stöd är i stället att det vid olika tillfällen har fattats särskilda regeringsbeslut, som har inneburit att invandringen från just den assyriska/syrianska gruppen har varit så kraftig just till Södertälje kommun. På den punkten bär alltså regeringen ett ansvar, som den tidigare också har varit beredd att ta genom att ge Södertälje kommun särskilda bidrag. Det finns ingen som helst anledning att frångå den principen.

Jag vill vidare för Gabriel Romanus, som säger att han hoppas att kommunen även i fortsättningen skall få rätt till extra skatteutjämningsbidrag, framhålla att det inte är fråga om att ge extra skatteutjämningsbidrag utan om att genom särskilda regeringsbeslut bevilja bidrag. Det skall inte vara så att andra kommuner trängs undan från möjligheter att utnyttja den pott som står till förfogande för de extra skatteutjämningsbidragen, utan särskilda bidrag skall utgå till Södertälje kommun för de problem som man där har.

Anf. 88 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Ett av de påståenden i reservationen som jag inte kan instämma i är det som Ivar Nordberg nu gjorde, nämligen att man på grund av regeringsbeslut om den invandring det gäller skall ha särskilda bidrag. Det finns ju även annan invandring, som regeringen fattat beslut om genom kvoter osv., men vad som är speciellt med denna invandring är ju att den i stor utsträckning har kommit till stånd utan något beslut vare sig av regeringen eller av några andra myndigheter.

Skälet för att man velat ge särskilt stöd är att det varit en så omfattande invandring från en grupp som på grund av sina särskilda förhållanden har föranlett ovanligt stora kostnader, vilka har varit betungande för kommunen. Hade det varit fråga om normal invandring, av människor som snabbt hade kommit ut i arbetslivet och börjat betala skatt, hade de särskilda skälen inte varit för handen, även om det hade legat regeringsbeslut bakom invandringen. En stor del av denna invandring har dock, som sagt, skett utan några myndighetsbeslut, och det är alltså inte sådana som åberopats som skäl för bidrag.

Vidare vill jag betona att regeringen inte kan fatta beslut om bidrag till kommuner hur som helst, utan för sådana fordras att det finns ett anslag att ta ur, och det är det extra skatteutjämningsbidraget som här kommer i fråga.

Det är därur som Södertälje har fått anslag 1981, och med all sannolikhet är det också därur som man kommer att få anslag år 1982.

Tore Claesons fråga tyckte jag slutligen blev i stor utsträckning besvarad av Ivar Nordberg. Det är inte så att kommunen vägrat att lämna uppgifter, utan det föreligger i stället en oenighet om kostnaderna för utbildningsinsatserna och om i vilken grad de skall vara berättigande till bidrag. Det är på den punkten som vi anser att en sådan arbetsgrupp som den som föreslås i den av utskottet tillstyrkta motionen kan ge ett material vilket kan ligga till grund för beslut av regeringen.

Anf. 89 IVAR NORDBERG (s) replik:

Herr talman! Det är kanske inte helt omöjligt att Gabriel Romanus och jag kan bli överens i vissa delar när det gäller orsaken till Södertälje kommuns problem i detta avseende. Vi kan vara överens om att det är en oreglerad invandring som skett till Södertälje. Men man har alltså accepterat denna oreglerade invandring, som har förstärkts via regeringsbeslut, därför att vissa beslut har inneburit att man accepterat att dessa grupper får stanna kvar i Sverige av humanitära skäl, och man har fattat ett särskilt beslut om att en särskild familjecåterförening skall få ske för denna grupp. Det är dessa beslut som så starkt har medverkat till att just Södertälje har fått så stor andel av denna invandrargrupp.

Gabriel Romanus sade något om varifrån pengarna skall tas. Men först 1981 började man från regeringens sida använda det extra skatteutjämningsbidraget. Tidigare har man fattat beslut i särskild ordning. I det betänkande som Gabriel Romanus, ett enhälligt utskott och en enhällig riksdag antog för något år sen sades att för vissa kommuner skulle man också kunna tänka sig att det extra skatteutjämningsbidraget skulle kunna användas, om det fanns en stor andel invandrare. Just för Södertälje kommuns vidkommande var vi överens om att slå fast, att utöver dessa generella linjer – dels den 25-procentiga ersättningen, dels extra skatteutjämningsbidrag – skulle särskilda bidrag via särskilda regeringsbeslut kunna beviljas för de merkostnader kommunen har. Det kan inte Gabriel Romanus komma ifrån att riksdagen fattat beslut om.

Anf. 90 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Gabriel Romanus säger att regeringen inte kan fatta beslut hur som helst. Det förstår jag också. Men det gick tydligen bra att fatta beslut om att ändra på tidigare ställningstagande. Man har ju en gång sagt att man skall se till att Södertälje kommun får full kostnadstäckning för de extra utgifter kommunen har.

Det är ju detta det handlar om. Man har så att säga knäsat själva principen om att man skulle ta särskild hänsyn till omständigheterna i detta fall. Dessa omständigheter har redovisats i olika sammanhang, och det har varit stor enighet om principen. Men det är detta man här ändrat på och ifrågasatt. Det har ifrågasatts på grundval av att man i utbildningsdepartementet eller någon annanstans inte varit riktigt klar över hur man skulle göra olika slags

*Kostnader för
den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

beräkningar. Men jag vill understryka en gång till att Södertälje kommun lagt alla papper på bordet och gett fullständig redovisning beträffande de extra kostnader som man har.

Vad jag och andra nu reagerar emot är att man ändrat på tidigare principbeslut beträffande bidrag till Södertälje kommun. Öenigheten om dessa kostnader och om vad som skall tas med i underlaget för beräkningarna är mycket olycklig. Jag kan inte frigöra mig från tanken att det är litet av en konstruktion, och att det i själva verket inte råder några svårigheter att göra ordentliga beräkningar då man har tillgång till alla uppgifter som behövs. Men nu rimmar detta tydligen bra med den allmänna linjen från de borgerliga partiernas sida om prutningar i olika avseenden då det gäller bidrag till kommunerna. Man har tydligen räknat med att det inte är så farligt att plocka bort en del från Södertälje kommun, för kommunen klarar sig nog ändå. Det är detta som jag reagerar så starkt emot.

Anf. 91 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Det är kanske bäst att vi klarar ut vad det är för anslag det här handlar om.

När vi antog nya regler för stöd till kommuner som har flyktingar, erinrade vi om att speciellt höga kostnader för invandrare kan vara en faktor som ligger till grund för skatteutjämningsbidrag. Vi sade att det får avgöras från fall till fall, och vi avstod från att göra något uttalande om vilka principer som skulle gälla. Vi gjorde dock ett undantag. Vi sade att situationen i Södertälje är sådan att det klart framgår att kommunen haft sådana särskilda kostnader att det finns skäl att bevilja statsbidrag utöver det som ges enligt de generella riktlinjerna. Dessa bidrag är just dem som Södertälje kommun fått ur anslaget för extra skatteutjämningsbidrag för 1981. Och det är med all sannolikhet just från anslaget för extra skatteutjämningsbidrag som Södertälje kan få stöd även nästa år.

Jag vill här hänvisa till s. 4 i utskottsbetänkandet, där utskottet refererar vad budgetministern har sagt i en interpellationsdebatt i denna fråga. Enligt budgetministern var det svårt att beräkna hur stora de kostnader som inte ersätts av generella bidrag skulle bli 1981. Och vi vet att man också var oense om i vilken utsträckning hänsyn skulle tas till landstingets bidrag. Budgetministern sade också att det, när det extra skatteutjämningsbidraget skall beviljas för 1982, kommer att finnas ett betydligt säkrare underlag för bedömningen av Södertälje kommuns behov av extra bidrag till kostnader på grund av denna invandring. Det är just med framtagandet av detta underlag som vi anser att denna arbetsgrupp kan hjälpa till. Kommunen får då direkt vara med och utarbeta underlaget, vilket jag tror att den kan utnyttja till sin fördel.

Anf. 92 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! I motion 1637 har Pär Granstedt och jag utförligt redovisat de förhållanden som ligger bakom de alldeles speciella problem som Södertälje kommun har att lösa med anledning av den assyriska/syrianska invandringen till Södertälje.

Invandringen har till största delen skett illegalt. Flertalet har kommit sedan mitten av 1970-talet utan arbets- och uppehållstillstånd. En ytterligare faktor som leder till problem är att mellan 1 500 och 2 000 av assyrierna/syrianerna vistas i kommunen utan att vara kyrkobokförda. Detta innebär att de inte räknas in i kommunens underlag vid beräkning av statlig och inomregional skatteutjämning. Trots detta har kommunen skyldighet att tillhandahålla både undervisning och social omsorg.

Dessa invandrargrupper har också en struktur som vi inte är vana vid. Ca 40 % är analfabeter. Andelen i yrkesverksam ålder är mycket låg, och mer än 40 % är barn i förskole- eller skolåldern. Familjerelationer och livsmönster präglas i hög grad av de förhållanden som råder i hemländerna, främst östra Turkiet.

Jag har helt kort velat påminna om detta för att visa att det naturligtvis krävs alldeles speciella insatser från kommunens sida för att vi på ett någorlunda harmoniskt sätt skall kunna inlemma denna grupp i det svenska samhället.

I motionen redovisas också de kostnader som enligt kommunen kan hänföras till invandringen av assyrier/syrianer.

Det har emellertid, som vi har hört, rått olika uppfattningar mellan staten och kommunen om beräkningsgrunderna och också om konsekvenserna för Södertäljes del med anledning av omläggningen från specialdestinerade bidrag till generella bidrag. Jag vill här ytterligare stryka under vad budgetministern anförde i det interpellationssvar som Gabriel Romanus hänvisade till i sin replik.

Regeringen har inte sagt sig vilja minska det statliga ansvarstagandet för speciella kostnader i samband med denna invandring. Därför anser vi motionärer att det är angeläget att de skiljaktigheter i bedömningen som framkommit kan undanröjas. Yrkandet i motionen är därför att regeringen och kommunen skall tillsätta en gemensam arbetsgrupp för att utvärdera kostnaderna och att denna utvärdering får ligga till grund för erforderliga åtgärder.

Det är därför glädjande att kunna konstatera att utskottet delar den bedömning som vi motionärer gjort och tillstyrker yrkandena.

Till Tore Claesson vill jag säga att det ingalunda är så, att jag har frångått min uppfattning att Södertälje behöver speciella bidrag för denna invandring. Det finns inte heller någonting i motionen som styrker ett sådant påstående. Men när det framkommer olika uppfattningar i bedömningen är det rimligt att man gemensamt reder ut vad det är som gör att man kommer fram till olika resultat och att en sådan utvärdering sedan får ligga till grund för ett fortsatt agerande. Jag har alltså inte på något sätt velat göra gällande att Södertälje inte behöver de extra bidragen.

Herr talman! Jag vill därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 93 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Såvitt jag kan förstå råder det inte några principiella åsiktsskillnader när det gäller frågan om statens stöd till Södertälje kommuns

Torsdagen den
7 maj 1981

*Kostnader för
den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

extraordinära kostnader för den assyriska/syrianska invandringen. När Rolf Wirtén förra hösten besvarade min interpellation i denna fråga ifrågasatte han aldrig grundprincipen för det statliga stödet till Södertälje kommun. Utskottet bygger, såvitt jag förstår, också sin uppfattning på att denna grundprincip skall gälla, och det gör naturligtvis också reservationen. Där råder det alltså enighet.

Vad det uppenbarligen inte råder enighet om är hur stora kostnader kommunen har som inte täcks på annat sätt och som bör täckas av staten.

Enligt min personliga bedömning är de kostnadsberäkningar som kommunen har lagt fram korrekta, och det skulle alltså röra sig om ca 9 milj. kr.

Men samtidigt får jag givetvis konstatera att jag är part i målet som kommunfullmäktigeledamot och suppleant i kommunstyrelsen i Södertälje. Jag kan ha förståelse för att utskottet inte känner samma övertygelse om att det har möjlighet att avgöra denna fråga. Jag vill gärna säga att jag inte tycker att det är rimligt att riksdagen skall ta ställning till bidrag av detta slag till enskilda kommuner. Jag tror inte att riksdagen har förutsättningar att göra de bedömningarna.

Jag vill passa på att säga till Tore Claeson att jag har haft denna uppfattning länge, och jag redovisade den redan i höstas, när jag blev tillfrågad om detta. Jag har alltså aldrig förutskickat att jag skulle medverka till ett riksdagsbeslut, som avgjorde denna fråga till min egen hemkommuns förmån. Jag anser inte att man skall hantera en sådan här fråga på det sättet. Om man skulle införa ett system där riksdagen delade ut bidrag till enskilda kommuner, skulle det vara att skapa en bypolitikernas julafton, och det vill jag inte medverka till. Tillgången på välplacerade kommunstyrelseledamöter i riksdagen och i utskotten skulle bli avgörande för kommuners förutsättningar att få stöd på ett sätt som jag tycker borde betraktas som i princip felaktigt.

Det är självfallet frestande för mig som kommunalpolitiker i Södertälje att först och främst se till min egen kommuns intresse i en sådan här fråga. Men jag anser att det är min skyldighet som riksdagsman att försöka se litet längre än så.

Det råder alltså delade meningar mellan staten och kommunen om vilket stöd som skall utgå, även om man är enig om grundprincipen. Därför bör en rimlig hantering naturligtvis vara att representanter för staten och för kommunen sätter sig ner och går igenom kostnaderna och försöker komma fram till en enig bedömning om vilka kostnader det verkligen är fråga om.

Det förutskickades också, som har framhållits här tidigare, i det interpellationssvar som Rolf Wirtén gav till mig i höstas, att när man fått mera erfarenhet av den faktiska utvecklingen skulle man också kunna göra en säkrare bedömning av vilka kostnader som staten skall täcka för Södertälje kommun. Jag tror inte att det är någon särskilt svår uppgift som den här arbetsgruppen får, och jag tror att slutresultatet av arbetsgruppens

arbete måste bli detsamma som anges i reservationen. Min uppfattning är nämligen att kommunens beräkningar håller streck ganska bra.

Men det är alltså rimligt att arbetssättet är det som utskottsmajoriteten förordar. Det är ett arbetssätt som i framtiden kan tillämpas inte bara för Södertälje kommuns vidkommande utan också för andra kommuners vidkommande, när det kan uppstå liknande diskussioner mellan stat och kommun om lämpliga bidragsnivåer.

Jag vill med andra ord gärna slå fast att jag inte har frångått min uppfattning i sakfrågan. Jag har aldrig gjort gällande att jag skulle medverka till att riksdagen avgjorde den här tvisten mellan staten och kommunen. Det vore, tycker jag, i princip felaktigt.

Jag vill också konstatera att det uttalande givetvis håller streck som riksdagen tidigare har gjort om att Södertälje kommun skall få särskilt stöd för den här invandringen. Vad vpk efterlyser i sin motion är, såvitt jag förstår, tillgodosett. Det är ingen som har föreslagit att riksdagens tidigare beslut skall rivs upp på den här punkten.

För min del ser jag alltså med ganska stor tillförsikt fram emot den fortsatta hanteringen av detta ärende. Det är min förhoppning att den positiva behandling som Ylva Annerstedts och min motion har fått i utskottet kommer att leda till att Södertälje kommun får det stöd för den assyriska/syrianska invandringen som kommunen är berättigad till.

Anf. 94 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Det är riktigt att regeringen inte i det här sammanhanget har sagt att man skulle vilja minska detta anslag. Men kvar står ju det faktum att man inte vet om man får det belopp, ca 9 milj. kr., som man borde ha haft, och när man i så fall får dessa pengar.

Jag tycker egentligen att Pär Granstedts inlägg här klart talade för att man borde besluta om dessa 9 milj. kr. nu. Han underströk bl. a. att såvitt han förstår som kommunstyrelseledamot och kommunfullmäktigeledamot i Södertälje fanns det inte anledning att ifrågasätta de uppgifter det här gäller, utan det fanns tillräckligt material som underlag för ett ställningstagande.

Sedan säger Pär Granstedt att riksdagen inte skall bidra till bypolitikernas julafton. Nej, det tänker jag låta Pär Granstedt få behålla för sig själv, det tänker jag inte ge mig in på. Men det förhållandet att man är bosatt i en kommun som är särskilt hårt drabbad i en speciell fråga och som behöver ett stöd som tidigare har utgått och i varje fall t. v. har undandragits kommunen, det kan ju inte befria mig från att ha en mening när det gäller att riksdagen nu skall ta ställning. Jag tycker att Pär Granstedt antyder att detta att han är södertäljebo skulle försvåra möjligheterna för honom, att han då på något vis inte skulle vara tillräckligt objektiv. Självfallet skall alla kommuner som hamnar i motsvarande situation få ett sådant här stöd, oavsett vilka kommuner det handlar om. Det ligger enligt min uppfattning i hela landets intresse att Södertälje kommun får ekonomiska möjligheter att ge människorna i en stor invandrargrupp en dräglig start i tillvaron i deras nya hemland.

Torsdagen den
7 maj 1981

*Kostnader för
den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

Anf. 95 IVAR NORDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vill bemöta Pär Granstedt när han säger att vi här i riksdagen inte bör fatta beslut som rör enskilda kommuner eller stöd till enskilda kommuner.

Det ärende som vi behandlar i dag skulle över huvud taget icke ha belastat kammaren. Om regeringen hade följt det beslut som riksdagen har fattat, om regeringen hade följt de principer som tidigare tillämpats, då hade nämligen den här frågan över huvud taget icke behövt diskuteras. Då hade regeringen beslutat om att Södertälje kommun skulle ha fått den ersättning den är berättigad till. Det är det nonchalanta sätt på vilket regeringen har handlagt denna fråga som gör att vi har den uppe till behandling här i kammaren.

Jag tycker att det är rena ynkedomen när Pär Granstedt menar att en arbetsgrupp skall behöva tillsättas för att klara ut de här frågorna, när regeringen fr. o. m. 1975 t. o. m. 1980 tillsammans med Södertälje kommun har kunnat klara ut dem. Det är först i och med 1981 års stöd som det har kommit grus i maskineriet.

Pär Granstedt hänvisar till Rolf Wirtén i interpellationsdebatten och säger att bara man får litet mer erfarenhet av de nya statsbidragsreglerna så skall det nog ordna sig. Men 1980 gällde de nya statsbidragsreglerna. För det året är det inga som helst problem. Då var man från regeringens sida överens med Södertälje kommun om efter vilka principer ersättningen skulle utgå. Det är alltså först 1981 som det har hakat upp sig. Man har alltså tillämpat reglerna redan när det gäller 1980.

Det är ovilja ifrån regeringens sida att över huvud taget rätta sig efter det beslut riksdagen har fattat som har förorsakat att vi behöver ha den här debatten.

Anf. 96 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag skall inte försöka ge mig in på att analysera på vilka grunder regeringen kom fram till ställningstagandet förra året. Jag är lika kritisk mot det ställningstagandet som någonsin Tore Claesson eller Ivar Nordberg.

Men vad jag har slagit fast i mitt inledningsanförande är att vi skapar en orimlig situation här i riksdagen, om riksdagen tar på sig uppgiften att fördela anslag och bidrag till olika kommuner. Även om jag som kommunpolitiker i Södertälje naturligtvis skulle känna det väldigt tillfredsställande att utnyttja den utslagsröst jag har i denna kammare till att ge min egen kommun 9 milj. kr., måste jag som riksdagsman ta ett något större ansvar. Det måste vara regeringens sak att svara för sådana här bidrag.

Sedan kan vi som riksdagsledamöter naturligtvis med skärpa tala om för regeringen vad vi anser vara en riktig bedömning. Det har jag också gjort vid flera tillfällen, och jag är beredd att göra det också fortsättningsvis.

Jag tycker att riksdagens uppgift är att ange principerna för stödgivningen – det gäller på detta område lika väl som på alla andra. Det har riksdagen gjort, bl. a. genom det uttalande som har citerats flitigt.

Dessutom föreslår utskottsmajoriteten att en särskild arbetsgrupp skall

tillsättas för att klara ut de meningsmotsättningar som nu finns mellan regeringen och Södertälje kommun. Det är, som jag ser det, en mycket kraftig markering från riksdagens sida – om det går igenom – att det här finns anledning för regeringen att ompröva de ställningstaganden man redan har gjort. Jag anser att det är välmotiverat att göra den markeringen från riksdagens sida, och jag ser det alltså som en betydande framgång, om riksdagen bifaller ett sådant förslag.

Jag vidhåller alltså, Tore Claeson, att om vi skulle införa principen att riksdagen blir en instans som fördelar bidrag till kommunerna, skulle vi verkligen få en bypolitikernas julafton. Även om det just i detta fall skulle gynna min egen kommun, är jag alltså inte beredd att medverka till införandet av en sådan princip.

Anf. 97 IVAR NORDBERG (s) replik:

Herr talman! Pär Granstedt säger att riksdagens uppgift är att tala om för regeringen efter vilka principer den skall handla. Då vill jag ge Pär Granstedt rekommendationen: Rösta på den socialdemokratiska reservationen! Där talar vi nämligen om för regeringen: Följ de principer som ni har tillämpat under åren 1975–1980. Från riksdagens sida är vi välvilliga och ställer 9 milj. kr. till regeringens förfogande för att ni skall kunna fullfölja de principerna.

Anf. 98 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Pär Granstedt försöker gå runt det problem som jag förstår är ett problem för hans vidkommande, mot bakgrund av hans mycket förtjänstfulla agerande tidigare då det gäller att återinföra det stöd som tidigare utgått. Men han borde kunna vara överens med oss, som nu vill ha ett beslut av riksdagen, om att oavsett vilken kommun som har problem av den här typen och i samma omfattning, skall den kommunen självfallet också ha motsvarande stöd. Det är helt självklart att om regeringen underlåter att se till att sådant stöd utgår eller – som i det här fallet – tar bort ett stöd som tidigare utgått och skyller på omprövning eller vad det må vara, är det riksdagens sak att se till att detta rättas till och riksdagen som fattar det beslutet. Jag menar alltså att detta inte är något fel – det måste kunna vara riksdagens uppgift att se till att ett sådant stöd utgår.

Vad det gäller är att klara de extra kostnader som är förenade med den extraordinära situation som fortfarande råder i Södertälje kommun. Därför är det befogat att begära att riksdagen fattar detta beslut i dag, även om det inte hör till den gängse tågorningen.

Anf. 99 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Först till Ivar Nordberg: Jag kan inte se att det finns någon skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattning i principfrågan. Jag kan inte någonstans upptäcka att man ifrågasätter att stöd till Södertälje skall fortsätta utgå efter samma principer som tidigare. Meningsskiljaktigheten gäller vilket ekonomiskt utfall som de principerna

Torsdagen den
7 maj 1981

*Kostnader för
den assyriskal
syrianska invand-
ringen*

skall ge i dagsläget – det är därom tvisten råder, inte om själva principerna.

Därför känner jag inget behov av att rösta med reservationen för att få de gamla principerna fastlagda. Däremot innebär ju reservationen i praktiken att man skriver ut en check till kommunen på 9 milj. kr. Och det är naturligtvis mycket frestande för mig som kommunalpolitiker att stödja det förslaget. Men det strider, som jag ser det, mot mycket viktiga och grundläggande principer, och det kan få ganska vidlyftiga konsekvenser om man skulle börja skriva ut sådana checkar.

Till Tore Claeson vill jag säga: Självfallet finns det anledning för riksdagen att ingripa om man finner anledning att ifrågasätta om regeringen har följt riksdagens intentioner. Jag anser att riksdagen gör det med utskottsmajoritetens förslag. Man tar inte ställning till det enskilda anslagsärendet där, men man kräver en särskild arbetsgrupp som skall analysera frågan och att den analysen skall leda till erforderliga åtgärder från statens sida, dvs. att kommunen skall få det bidrag som den är berättigad till. Jag anser alltså att utskottsmajoritetens ställningstagande innebär ett sådant ingripande från riksdagens sida.

Anf. 100 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Efter dessa debattinlägg skall jag endast göra några korta kommentarer.

Låt mig inledningsvis påminna om att Södertälje kommun säkerligen är den kommun i landet som under de senaste 20 åren har fått ta emot den allra största delen av invandrarna. Knappast någon annan kommun kan uppvisa motsvarande siffror. Under alla dessa år har Södertälje kommun inte någon gång begärt extra statsbidrag trots de mycket omfattande och krävande uppgifter som ålagts kommunen. Det är först från mitten av 1970-talet, när kommunen haft att ta emot den mycket omfattande invandringen av assyrier/syrianer, som kommunen har krävt extra statsbidrag. Om vi jämför olika invandrargrupper med varandra, finner vi att ingen invandrargrupp har ställt så stora krav på kommunens resurser som just assyrierna/syrianerna.

De merkostnader som kommunen har åsamkats är av mycket betydande omfattning. Motsvarande kostnader kan inte uppvisas för någon annan invandrargrupp. I debatten har det understrukits att kommunen alltsedan mitten av 1970-talet två gånger varje år lämnat en redogörelse till de olika departementen för kommunens extrautgifter. Varje gång har redovisningen varit lika fullödlig, och vid varje tillfälle har den godtagits.

Mot den bakgrunden är det mycket förvånande att den nu aktuella situationen har uppstått. Jag avser då för det första att regeringen inte beviljar kommunen det anslag som äskats för 1981 och för det andra att utskottets majoritet inte omedelbart är beredd att bevilja anslaget. I stället föreslår man en ytterligare utredning. Men kammarens ledamöter må förstå att det förslaget för alla invånare i Södertälje framstår som en mycket onödigt omväg för att man skall komma fram till målet. Invånarna i kommunen

ställer frågan: Vad är syftet med denna omväg? Man tvivlar på regeringens vilja att verkligen anvisa anslag till kommunen. Det finns därför anledning att från denna talarstol fråga utskottsmajoriteten: Vilka uppgifter är det som ni saknar från Södertälje, eller vilka uppgifter från kommunen är det som ni misstror? Kommunen har ju i utskottet lämnat en fullständig redovisning för de merkostnader som man har.

Pär Granstedt försöker klara sig i den här debatten genom att säga att det föreligger meningsskiljaktigheter mellan departementen och kommunen i fråga om kostnadsredovisningen. Men Pär Granstedt kan ju själv redogöra för vilka uppgifter från kommunen som han misstror. I stället säger han bara att han är övertygad om att kommunens redovisning är fullständig. Ändå är han inte beredd att följa den uppfattningen i sitt handlande, utan han skall likväl ha en ytterligare utredning.

Om vi välvilligt skall tolka de uttalanden som Gabriel Romanus, Pär Granstedt och andra gjort i kvällens debatt, så finner vi att man är beredd att i fortsättningen ge kommunen extra statsbidrag. Man är väldigt angelägen om att framhålla att det i principfrågan inte råder några meningsskiljaktigheter. Men när det sedan kommer till kärnan är det fråga om hur stora belopp kommunen skall få. Om vi välvilligt skall tolka Gabriel Romanus uttalande så, att kommunen i fortsättningen verkligen skall få anslag, är en viktig punkt som jag vill poängtera att Gabriel Romanus hela tiden talat om kommunens anslag för 1982. Jag vill då påminna Gabriel Romanus om att kommunens krav gäller ytterligare anslag även för 1981. Vi kan alltså inte godkänna att de pengar som hittills utbetalats för 1981 är ett tillräckligt anslag, utan vi kräver mer pengar för 1981 och att de principer som riksdagen tidigare har uttalat sig för skall gälla när man beviljar anslag för 1982.

När det gäller arbetsgruppen vill jag för min del säga mycket klart att jag inte ett ögonblick tvivlar på att kommunens redovisning är av sådan kvalitet att det i arbetsgruppen kommer att framstå som naturligt att tillstyrka ett extra anslag till kommunen. När man från något håll har talat om att Södertälje exempelvis på utbildningssidan skulle ha en överstandard, så är det någonting som vi absolut inte begriper i Södertälje. Ingen har heller hittills kunnat precisera vad man menar med en eventuell överstandard. Från kommunens sida borde man kunna fordra så mycket som att få preciserade krav från dem som kritiserar kommunens framställningar.

Herr talman! Det är en sak till som jag vill framhålla. Om statsbidrag uteblir till Södertälje kommun, är risken stor att det medför skärpta motsättningar mellan olika befolkningsgrupper i kommunen. En sådan utveckling skulle vara att direkt motarbeta allt det arbete som har utförts i kommunen för att utjämna skillnaderna mellan olika invandrargrupper och den inhemska befolkningen, ett mycket omfattande arbete som bedrivits i samarbete mellan olika organisationer och kommunen. Jag vill särskilt varna för den utvecklingen. Och den ledamot som går emot ett extra statsbidrag tar härvidlag på sig ett mycket stort ansvar.

Till sist får jag påminna om det som även Ivar Nordberg har sagt i debatten,

*Kostnader för
den assyriska/
syrianska invand-
ringen*

att det är staten som har ansvaret för att invandringen till kommunen har fått den omfattning som den har fått.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Anf. 101 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag skall be att än en gång få påminna om innebörden i det beslut som här har återopats. De nya reglerna innebär att kommuner får bidrag för sina kostnader till flyktingar enligt vissa generella regler. Bidrag utgår dels under den tid som flyktingarnas ansökningar om uppehållstillstånd behandlas, dels till socialhjälp åt flyktingar under det år då besluten om uppehållstillstånd fattas och två år därefter. Sedan utgår ytterligare vissa andra bidrag enligt schablonmässig beräkning. Dessutom konstaterade vi i utskottet att det kan finnas skäl att ge vissa kommuner ytterligare stöd därutöver. Utskottet sade då följande – jag ber att få citera hela avsnittet:

”I propositionen erinras om att speciellt höga kostnader för invandrare hör till de faktorer som kan utgöra grund för skatteutjämningsbidrag. Tanken på särskilda ersättningsregler för angivna situationer avvisas. Behovet av statliga insatser bör i stället enligt propositionen bedömas från fall till fall, då särskilda skäl finns. Utskottet delar denna uppfattning. Regeringen får därför efter en prövning av de individuella omständigheterna för varje kommun ta ställning till såväl om det föreligger skäl för särskilt statsbidrag som i vilken utsträckning sådant bidrag skall utgå. Det är enligt utskottets mening inte lämpligt med någon schablonuppräknig av eljest utgående stöd. Utskottet anser det inte motiverat eller lämpligt att göra några uttalanden om omfattningen av statsbidrag i här aktuella fall eller vilka kriterier som bör vara bestämmande för om ersättning skall utgå.”

Vi sade alltså att det inte var lämpligt att ange några principer för vilka kommuner som skulle få bidrag eller hur mycket de skulle få. Sedan tillade vi som ett undantag att vi ville peka på att Södertälje har sådana särskilda kostnader, att det finns skäl för statsbidrag. Men vi sade inte i detta enhälliga uttalande att Södertälje kommun skulle få så och så mycket pengar, utan det överlät vi åt regeringen att bedöma – precis som regeringen i övrigt bedömer hur anslaget för extra skatteutjämningsbidrag skall utgå; till vilka kommuner de skall utgå och hur mycket pengar de skall få.

Vi har alltså beträffande Södertälje gått längre än vi har gjort beträffande andra kommuner. Vi har nämligen dels konstaterat att Södertälje bör få pengar ur detta anslag, dels föreslagit att det skall tillsättas en särskild arbetsgrupp med representanter för regeringen och Södertälje kommun, som skall ta fram ett underlag för denna bedömning. Så långt har vi inte gått för någon annan kommun, och Södertälje har alltså – såvitt jag kan förstå – fått en mer fördelaktig behandling än andra kommuner.

Däremot har vi varken nu eller förra året sagt att Södertälje skall få något visst belopp i bidrag. Därför vill jag bestrida det som Ivar Nordberg sade här tidigare, att regeringen inte har följt riksdagens beslut. Regeringen har följt anvisningen att Södertälje skall ha bidrag, men det har aldrig gjorts någon

beställning från riksdagens sida avseende bidragets storlek – och det bör heller inte ske. Jag tror inte att ledamöter här i kammaren från andra kommuner tycker att det skulle vara rimligt att socialutskottet eller riksdagen skulle säga, beträffande en enda kommun, att den skulle ha just ett visst belopp.

Jag tror att de flesta håller med om att vi har gått litet längre beträffande Södertälje än beträffande andra kommuner och att det kan vara rimligt med hänsyn till Södertäljes speciella situation. Men det finns ändå andra kommuner som också har stor invandring och alltså många invandrare och som har särskilda kostnader på grund av ovanligt stora språksvårigheter, sociala förhållanden och liknande. Vi skall nu inte gå längre än utskottet här har föreslagit.

Sedan vill jag också svara på den fråga som Lennart Andersson ställde. Vi säger inte att kommunen inte har lämnat riktiga uppgifter eller vägrat lämna uppgifter, utan vi anser att det är regeringen som skall dela ut pengar ur detta anslag precis som den gör till andra kommuner – utan mer detaljerade anvisningar från riksdagen. Om de pengarna avser 1981 eller 1982 kan inte vara så särskilt betydelsefullt, eftersom det ändå skall ske en bedömning från fall till fall. Därför har vi inte förutsatt att man skall göra någon speciell ytterligare utbetalning för 1981, utan vi har sagt att riksdagens beslut får ligga till grund för erforderliga åtgärder – och sedan får regeringen bedöma vilka åtgärder som är erforderliga.

Anf. 102 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Lennart Andersson frågade mig vilka uppgifter i det material som kommunen lagt fram som jag misstror. Han kanske inte lyssnade så uppmärksamt på mitt anförande. Där klargjorde jag nämligen att jag för min del anser att kommunens uppgifter är helt korrekta. Det är kanske i och för sig naturligt att jag har den uppfattningen, eftersom jag är kommunalpolitiker i Södertälje.

Jag är övertygad om att vi från Södertälje i den föreslagna arbetsgruppen skall kunna visa klart att det här är det stöd som kommunen bör få. Problemet är att även om Södertälje kommun har lyckats övertyga mig och Lennart Andersson om de här siffrorna, så har kommunen ännu inte lyckats övertyga regeringen om dem. Det blir kommunens uppgift i den här arbetsgruppen att klara det, och det tror jag också att man har alla förutsättningar att göra. Därför är det min uppfattning att det förslag som majoriteten står för kommer att leda till det slutresultatet att kommunen får det bidrag den är berättigad till. Det är min fasta övertygelse. Om så blir fallet har vi klarat det hela på ett riktigt sätt. Det är nämligen regeringen som har ansvaret för att dela ut den här typen av bidrag.

Får jag dessutom göra ytterligare en kommentar. Lennart Andersson sade att den ledamot som går emot bidrag till Södertälje tar på sig ett mycket stort ansvar för relationerna mellan tidigare kommuninvånare och invandrare. Säkert, Lennart Andersson – det är bara så att det inte finns något förslag till

Nr 134

Torsdagen den
7 maj 1981

*Kostnader för
den assyriskal
syrianska invand-
ringen*

den här kammaren som innebär att Södertälje kommun inte skall få bidrag. Risken, som Lennart Andersson pekar på, är faktiskt obefintlig.

Mom. 1 (anslag till Södertälje kommun till följd av den assyriska/syrianska invandringen)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 150 för reservationen av Göran Karlsson m. fl.

Mom. 2 (uttalande med anledning av den assyriska/syrianska invandringen till Södertälje)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 16 för motion 1240 av Tore Claesson och Alexander Chrisopoulos.

5 § Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1980/81:16 om vissa pensionsfrågor m. m. (prop. 1980/81:142)

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Skogsvårdsstyrelsernas organisation, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1980/81:25 om skogsvårdsstyrelsernas organisation, m. m. och om anslag för budgetåret 1981/82 under tionde huvudtitelns avsnitt om skogsbruk (prop. 1980/81:100 och 1980/81:136).

Anf. 103 SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Skogsindustrin är vårt lands viktigaste inkomstkälla. Den svarar för ca 20 % av landets exportinkomster. Exportinkomsterna från skogsindustrin har under de senaste åren motsvarat närmare 85 % av kostnaderna för oljeimporten. Ingen annan näringsgren har så stor betydelse för landets bytesbalans som skogsindustrin.

Även ur andra synvinklar har skogsindustrin mycket stor samhällsekonomisk betydelse. Branschen är baserad på inhemsk råvara, och tillsammans med skogsbruket ger den sysselsättning åt ca 200 000 människor runt om i landet, bl. a. i delar där andra branscher är svagt representerade. Och skogsbruket bedrivs i huvudsak i glesbygdsområden där varje sysselsättningsstillfälle är ytterst värdefullt.

För att svensk skogsindustri också i fortsättningen skall kunna hävda sig i den internationella konkurrensen är det nödvändigt att industrins råvaruförsörjning inte äventyras. Brist på skogsråvara är f. n. svensk skogsindustris största problem, och det har medfört att skogsindustrins anläggningar just nu inte kan utnyttjas till sin fulla kapacitet. Bristen på skogsråvara är också den direkta orsaken till de stora kriser som nu finns i stora skogsindustriföretag som NCB, Södra Skogsägarna, Vänerskog och Munksjö. Sågverksindustrin

har gjort stora förluster på grund av råvarubrist. Det har skett i en tid av goda konjunkturer, när sågverksindustrin väl skulle ha behövt konsolidera sig för att möta kärvare tider. Avverkningsnivån har de senaste åren legat på en nivå på ca 10 miljoner skogskubikmeter under den möjliga. Många privatskogsbrukare har vägrat avverka och åstadkommit industrikriser.

Vi socialdemokrater har under en rad av år i riksdagen krävt åtgärder som skulle leda till en förbättrad virkesförsörjning i skogsindustrin. Men de borgerliga regeringarna och den borgerliga riksdagsmajoriteten har varje gång envist avslagit våra förslag.

Samtidigt är det viktigt för den framtida virkesförsörjningen att upprätthålla en hög skogsproduktion.

Riksdagen antog 1979 ett långsiktigt skogspolitiskt program med målsättningen att skogstillväxten framdeles skall ligga på 75 miljoner skogskubikmeter. Den målsättningen låg i linje med skogsutredningens huvudalternativ. Men det förelåg väsentliga skillnader i riksdagens beslut och skogsutredningens förslag. Skogsutredningens förutsättningar byggde på en ökad skogsvård, ökad skogsdikning, ökad gödsling m. m. Sammanfattningsvis kan sägas att riksdagen och utredningen lade fast samma målsättning, medan riksdagen inte var beredd att förorda de medel som är nödvändiga för att nå målet.

F. n. föreligger en rad faktorer som hämmar tillväxten i våra skogar. Eftersläpningen är stor när det gäller återväxtåtgärderna. Enligt skogsstyrelsens återväxttaxeringar är det drygt 60 % av självföryngringarna och 40 % av återväxtplanteringarna som inte fyller skogsvårdslagens krav på en tillfredsställande återväxt.

Eftersläpningen av ungskogsröjningar är stor varför röjningsarealen borde fördubblas. Föryngringsytornas tillväxt hämmas av snytbaggens härjningar på grund av DDT-förbudet. Det är inte att förvänta att DDT återkommer i skogsbruket. Därför måste andra åtgärder till för att komma till rätta med detta problem. Andra lösningar börjar också skönjas.

Värdefulla skogsbestånd har drabbats av insekthärjningar som en följd av stormfällningar och en dålig virkesvård. Den virkesproducerande tillväxten hämmas på grund av det temporära förbudet för användande av kemiska bekämpningsmedel, vilket skapar oklarheter för framtiden. Denna fråga borde snarast lösas. Oavsett utgången borde ett beslut snabbt fattas, så att skogsbruket vet vad det har att rätta sig efter. Som läget nu är blir stora arealer oåtgärdade i avvaktan på statsmakternas slutgiltiga beslut.

Frågan har utretts och remissbehandlats. Regeringen har bara att bestämma sig och förelägga riksdagen förslag i frågan. Men av någon anledning har regeringen och jordbruksministern förlängt det temporära förbudet ytterligare ett år.

Jag skulle ha ställt en fråga till jordbruksministern, om han hade varit närvarande, men tyvärr blir det alltmera ovanligt att man ser regeringens representanter här i riksdagen. Deras närvaro i kammaren är naturligtvis särskilt önskvärd när vi diskuterar budgetfrågorna. Det skulle vara intressant

att veta anledningen till att förslag till beslut inte kunde föreläggas riksdagen redan i vår.

Varför dröjer beslutet? Jag hoppas att någon annan företrädare för de borgerliga kan ge oss svaret på den frågan, för skogsbruket har rätt att få veta vad det har att rätta sig efter i framtiden.

Som jag påpekat föreligger en rad brister som måste åtgärdas, för att vi skall uppnå riksdagens fastlagda mål, att för framtiden uppnå en skogsproduktion av 75 000 skogskubikmeter.

Herr talman! Det är denna sammanfattning av skogsindustrins och skogsbrukets problem som motiverar de reservationer som vi socialdemokrater i jordbruksutskottet har fogat till utskottets betänkande 1980/81:25.

Betänkandet har förelagts kammaren med anledning av regeringens proposition om skogsvårdsstyrelsernas organisation och de från budgetpropositionen uppskjutna anslagsfrågorna. När det gäller skogsvårdsstyrelsernas organisation har utskottet enhälligt tillstyrkt propositionen, men sedan är det sämre ställt med enigheten.

Vi har med anledning av främst den socialdemokratiska partimotionen funnit anledning att reservera oss på en rad punkter. Utöver de motiveringar som återfinns i reservationerna till utskottsbetänkandet vill jag framföra ytterligare några.

För att leva upp till de krav som ställs i skogsvårdslagen och för att höja virkesproduktionen är det viktigt att skogsvårdsstyrelserna får tillräckliga resurser. Vi har därför föreslagit att antalet tjänstgöringsdagar höjs med 10 000. Utöver vad jag inledningsvis framfört om skogsbrukets problem motiveras detta bl. a. av behovet av avveckling av stora arealer restskogar. Vi säger att det är särskilt nödvändigt att antalet tjänstgöringsdagar prioriteras i områden med akut virkesbrist och i Norrlands inland. Därigenom skapas värdefulla arbetstillfällen.

Under senare år har riksdagen fattat en rad beslut som inneburit ökade arbetsuppgifter för skogsvårdsstyrelserna, bl. a. skärpningen av skogsvårdslagen, utan att skogsvårdsstyrelserna erhållit ytterligare resurser. Genom att domänverkets och kyrkans marker enligt beslutet 1979 numera sorterar under skogsvårdslagen har ytterligare 25 % av skogsmarken kommit att sortera under lagen. Det är inte rimligt att ålägga skogsvårdsstyrelserna nya arbetsuppgifter och inte ge dem resurser härför. Resultatet blir då sämre skogsvård och minskad skogsproduktion.

När det gäller förslaget om bidrag till fullständiga återväxtåtgärder i Norrlands inland har regeringen föreslagit att dessa endast skall utgå till enskilda personer. Vi har i vår prövning funnit det angeläget att bidraget utgår till alla ägarkategorier. Vi finner detta nödvändigt för att få full omfattning på avvecklingen av restskogar och höja skogsproduktionen. Med anledning därav föreslår vi en uppräknig av anslaget med 10 milj. kr.

I propositionen föreslås införandet av ett klenvirkesstöd. Vi finner det välbetänt och tillstyrker förslaget, men vi föreslår att stödet endast skall utgå för virke som levereras till skogsindustrin. Om detta stöd skulle utgå för

virke som kan användas till energived, ökas ytterligare konkurrensen mellan industrived och energived till industrivedens nackdel. Dessutom har skogsägarna redan en skattemässig förmån genom att vedbrand från egen fastighet inte beskattas som naturaförmån. Det skulle därför vara orimligt, om sådant virke dessutom subventionerades av staten.

Vi upprepar vårt krav på obligatoriska skogsbruksplaner. Ärendet har debatterats i kammaren vid upprepade tillfällen. Jag har ingenting nytt att tillföra den debatten. Nytt är däremot vårt förslag om en lagstadgad rätt för skogsvårdsstyrelserna att gentemot försumliga skogsägare ställa föreläggande om genomförande av i planen upptagna åtgärder. Det är helt självklart att en skogsbruksplan i sig inte åstadkommer någon förbättrad skogsvård, om den inte följs. Om det i planen upptas angelägna åtgärder, bör det därför finnas möjlighet för myndigheten att föreskriva att åtgärden skall utföras inom en viss tidsperiod. Det ger den enskilde skogsägaren möjlighet att planera både i tid och i rum med hänsyn till virkespriser osv., så åtgärden kan inte anses inkräkta på dennes frihet på annat sätt än att han åläggs att sköta sin skog. En sådan lagstiftning kan på sikt ersätta den beredskapslagstiftning om avverkning som vi länge begärt och som vi nu återigen föreslår.

Vi vill också höja anslaget till översiktliga skogsinventeringar.

Vi föreslår vidare att det av regeringen föreslagna anslaget avseende bidrag till skogsodling efter avverkning av lågproducerande bestånd räknas upp med 10 milj. kr.

Vi upprepar vårt förslag om att regeringen tar initiativ till att tillsammans med virkesmarknadens parter utreda förutsättningarna för långsiktiga virkespris- och leveransavtal. Sådana avtal skulle verksamt kunna bidra till en jämnare virkesförsörjning genom att man undviker spekulation i virkespriser. Sådant spekulation leder till stora variationer i avverkningarna, vilket i sin tur förrycker all planering. Alla parter skulle vinna på en sådan ordning. Det är i högsta grad märkligt att borgerligheten så envist avvisar detta förslag. Det bör inte vara omöjligt att åstadkomma sådana avtal, och ett försök måste vara värt priset.

Ett annat av våra förslag gäller att regeringen skall vidta sådana åtgärder att lantmäteriets insatser för en förbättrad ägostruktur intensificeras. Det är allmänt bekant att den splittrade ägostrukturen i det svenska jordbruket utgör ett allvarligt hinder för ett effektivt skogsbruk. Men även detta vällovliga förslag avvisas av utskottsmajoriteten.

Vi föreslår också att anslaget till byggande av skogsbilvägar höjs. Anslaget har under de senaste budgetåren fått vidkännas en minskning. Det är mycket märkligt. Vill man åstadkomma en ökad avverkning och ökade skogsvårdsåtgärder, är tillkomsten av skogsbilvägar en nödvändighet. Vi förordar därför en uppräknig av anslaget, varvid vi återigen prioriterar Norrlands inland. Skälen härför är som tidigare behovet av sysselsättning och ökad skogsproduktion. Förslaget avvisas av den borgerliga majoriteten. Som en ytterligare åtgärd föreslår vi att anslaget för bidrag till skogsdikning räknas upp från 8 till 15 milj. kr.

Det här är, herr talman, förslag till en lång rad åtgärder som är ägnade att

Torsdagen den
7 maj 1981

*Skogsvårdsstyrel-
sernas organisa-
tion, m. m.*

trygga industrins råvaruförsörjning och höja skogsproduktionen. En del av dem kostar visserligen pengar, men det måste i ett skede av ekonomisk kris vara angeläget att göra sådana investeringar som snabbt kan ge återbäring och förbättra vår bytesbalans. Om vi kunde åstadkomma en virkesförsörjning som ledde till att skogsindustrin kunde utnyttja sin kapacitet till fullo, skulle vi kunna förbättra vår bytesbalans med 3–4 miljarder kronor årligen. Dessutom ger förslagen en omedelbar sysselsättningseffekt, då främst i sysselsättningssvaga regioner. Det är därför märkligt att förslagen så konsekvent avvisas av den borgerliga majoriteten.

När jag lyssnade på industriminister Åsling i debatten om NCB undslapp mig ett hoppсан. Han utlovade att regeringen skulle starta en virkesförsörjningskampanj och prioritera skogsbilvägsbyggandet. Men hur stämmer detta med verkligheten? Regeringen och de borgerliga partierna avvisar konsekvent varje förslag från oss som skulle leda till ökade avverkningar. Dessutom drar de ner på anslagen till skogsbilvägsbyggandet samtidigt som industriminister Åsling säger att han vill prioritera skogsbilvägarna. Förstå det, den som kan. Jag gör det inte. De borgerliga kan nu hjälpa industriministern genom att rösta med våra reservationer. Då får hans utfästelser större trovärdighet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1–5 och reservation 7 vid jordbruksutskottets betänkande 25.

Anf. 104 HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Några ord om skogsbrukets plantförsörjning, där jag avgivit en motion 2050, föranledd av att enligt min mening gränsen mellan skogsstyrelsens myndighetsfunktion och dess kommersiella verksamhet inte dragits upp med önskvärd klarhet. Så olika uppgifter hos en och samma statliga myndighet är över huvud taget inte lämpligt, även om det måste erkännas att ett avsteg från en sådan princip ibland kan vara till fördel för det hela; i så fall krävs emellertid just den tydliga gräns som jag nyss nämnde men som jag inte tycker är tillfredsställande markerad.

Statskontoret har uppmärksammat den här saken och föreslagit att importlicensgivningen för plantmaterial rent organisatoriskt skall hållas isär från annan verksamhet. Det bör – fortfarande enligt statskontoret – inte vara samma tjänstemän som för egen huvudmans och andra importörers del beviljar licenser för import av plantor samtidigt som de bedriver affärer med samma plantor.

Detta är någonting som förekommer redan nu, men det är inte något nytt. Vi har nu exempel på sammanblandning av myndighets dubbla funktioner på ett ur rättssäkerhetssynpunkt ytterst betänkligt sätt. Jag skall inte gå in närmare på den saken här, utan vill bara beklaga att inte propositionsförfattaren tagit hänsyn till statskontorets åsikt när man nu i samband med ny författning haft tillfälle därtill. Men eftersom det dels inte ankommer på riksdagen att fatta ett formligt beslut i den här frågan, dels utskottet i sin skrivning gett en klar fingervisning om utformningen av skogsstyrelsens verksamhet beträffande plantförsörjningen, har jag inget annat yrkande än

om bifall till utskottets förslag.

Tillåt mig att gå in på en annan del av den här saken! Plantförsörjningen har hittills varit regionalt ordnad. Varje skogsvårdsstyrelse har skaffat sitt plantmaterial där det bäst passat den. Att detta inte varit till nackdel illustreras inte minst av förhållandena i mitt eget hemlän Blekinge, där mer än hälften av plantorna kommit från en privat Skåneplantskola. Blekinge län är trots ogynnsamma nederbördsförhållanden ett av de län som ligger bäst till i återväxttaxeringen.

Den nu föreslagna centraliseringen inger därför oro, inte bara med tanke på hur hårt olika kalamiteter kan slå i ett sådant material, utan också i vad avser de privata plantskolorna. Vad skall det bli av dem? De nämns inte med ett ord i propositionen. Skall detta anses bero på ett förbiseende, eller är det förbud till ett nära förestående statligt monopol på plantförsörjningsverksamheten?

Så till sist ett påpekande. Enligt propositionen skall skogsvårdsstyrelserna i förhållande till skogsstyrelsen få samma ställning som lantsbruksnämnderna i förhållande till lantbruksstyrelsen – men denna är ju inte huvudman för kommersiell verksamhet i konkurrens med andra i samma bransch, och eftersom man inte heller talat om i propositionen, hur man tänker sig att nå den jämställdheten, skall vi nog hålla den utanför debatten så länge.

Anf. 105 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande 25 behandlas skogsvårdsstyrelsernas organisation och ett flertal anslagsfrågor. Vpk har här två motioner, en från allmänna motionstiden och en med anledning av proposition 136. Motionen från den allmänna motionstiden är vi beredda att släppa eftersom den blev inaktuell när proposition 136 lades fram. Man hade där gjort vissa omdisponeringar i anslagen i förhållande till budgetpropositionen.

Det är många gånger påtalat, också här i riksdagen, att stora brister råder på skogsvårdens område. Dessa borde föranleda att man gör krafttag för att komma till rätta med problemen. Här har skogsvårdsstyrelserna en viktig uppgift att fylla. Skogsvårdsstyrelsen skall tillse att skogsvårdslagen efterföljs. År 1979, när den nya skogsvårdslagen tillkom, fick man väsentligt utökade uppgifter. Statens och kyrkans skogar, som före detta år stått utanför skogsvårdsstyrelsens tillsyn, är efter detta år underordnade densamma. Det betydde en 25-procentig utökning av ansvarsområdet. Trots detta fick man förra året en mindre nedskärning av anslaget. I år föreslås en mindre höjning, men detta är inte tillräckligt.

Enligt skogsvårdsstyrelsens bedömning kommer de knappa resurserna att innebära fritt fram för lagbrott i skogsvården. Nu är det inte tillsynen som blir lidande, utan också mycket viktiga uppgifter som information och rådgivning. Man befävar också från skogsvårdsstyrelsernas sida att man kan tvingas avstå från andra anslag, bl. a. när det gäller beredskapsarbeten, om man tvingas skära ner antalet tjänstemän och arbetsledare. Det kommer också att bli problem med att fördela och administrera de olika bidrag som utgår för skogsvårdande åtgärder.

Man kommer enligt skogsvårdsstyrelserna att tvingas skära ner personalstyrkan. Att detta kommer att drabba skogsvården är ganska klart, och risk finns bl. a. att skogsvårdslagen på det sättet kommer att urholkas och bli en lag som det är i det närmaste riskfritt att bryta emot.

Vi kan inte godta en sådan utveckling och tillämpning av den nya skogsvårdslagen, och därför kräver vi att anslaget höjs utöver vad regeringen föreslagit.

Med det anförda yrkar jag bifall till motionen 2046.

Anf. 106 FILIP JOHANSSON (c):

Herr talman! I detta utskottsbetänkande behandlas skogsvårdsstyrelsernas förändrade organisation. Dess bättre har vi inte några delade meningar på den punkten, utan har ett fullständigt enigt utskott. Jag skulle också vilja säga att även när det gäller skogsvårdsstyrelsernas inriktning och arbete är det självklart att vi är överens om det arbete som skall utföras till gagn för skogsvården och för en så hög skogsproduktion som vi kan åstadkomma.

När det gäller skogsvårdsstyrelsernas verksamhet och anslagen till dem kan man dock notera att vi haft något delade meningar, även om jag anser att meningsskiljaktigheterna inte är så stora som Sven Lindberg ville göra gällande. Från socialdemokraternas sida har man dock varit frikostigare när det gäller att fördela medlen. Jag skall senare återkomma till medelsanvisningen.

Jag vill ändå notera att det inte är fråga om en minskning av anslagen till myndighetsuppgifterna och till skogsvården. Tvärtom är det fråga om en höjning med ca 20 % med speciell inriktning på de skogsvårdande insatserna.

Det råder inget tvivel om att det är angeläget med stöd till skogsvårdsinsatser i Norrlands inland. Det har också anvisats 35 milj. kr. för detta.

Departementschefen har sagt ifrån att dessa medel endast bör disponeras för anslag till enskilda personer. Anledningen är att man menar att såväl domänverket som bolagen, vilka ju är mycket stora skogsinnehavare, främst domänverket i inlandet, har möjlighet att omfördela överskott från områden med bättre växtkraft och skogsproduktion. De kan följaktligen ta av överskott från sådana områden för att utfylla den brist som föreligger i den inre zonen.

Från socialdemokratiskt håll har man sagt att bidraget skall fördelas till alla skogsägarkategorier. Jag vill bestämt säga att det knappast kan vara till fördel för skogsvården. Skulle man leva upp till innehållet och innebörden i socialdemokraternas förslag, skulle man självfallet ha anvisat ett mycket större belopp än vad det nu är fråga om. Beräkningar har gjorts som visar, att om anslag skulle utgå till alla ägarkategorier för skogsvårdande insatser i Norrlands inland, skulle höjningen behöva vara inte 10 miljoner utan 100 milj. kr. Eftersom det då skulle föreligga en betydande brist på medel, finge man troligen räkna med att skogsägare väntade med skogsvårdande insatser till dess de kom i tur att få anslag. Detta kan rimligen inte vara vad man tänkt sig med dessa insatser.

Klenvirkesstödet är ett gammalt krav från centerpartiets sida, och nu har det lämnats ett betydande anslag. Vi tror att det ur samhällsekonomisk synpunkt är utomordentligt väsentligt att man kan ta reda på det virke som annars under årtionden har fått ligga och ruttna ned i de fall då skogsvårdsinsatser ej gjorts. Nu är bränslesituationen sådan – framför allt på grund av oljeprisernas inverkan – att det många gånger ger ett bättre utbyte att använda lämplig industrived som brännved. Mot den bakgrunden kan det för skogsvården och för tillgodoseendet av industrins behov rimligen inte vara gagneligt att göra gällande att klenvirkesstödet endast skall utgå för det virke som saluförs till industrin. Det skulle nämligen i vissa fall leda till att klenvirket över huvud taget inte skulle komma till användning, utan man skulle i stället använda virke lämpligt till industrived som brännved.

Skall vi se samhällsekonomiskt och industriekonomiskt på dessa frågor, måste det följaktligen vara riktigare att ge ett klenvirkesstöd till alla dem som tar reda på och använder sig av klenvirket. Det är ju också en förutsättning för att stödet skall utgå. Jag har svårt att förstå konsekvensen i socialdemokraternas förslag på detta område.

När det sedan gäller avvecklingen av de s. k. 5:3-skogarna, som framför allt finns i Norrlands inland, är det självfallet en angelägen uppgift att söka åstadkomma ett så stort utnyttjande av dessa som man över huvud taget rimligen kan tänka sig. Men jag tror inte att man kan åstadkomma detta med de billiga medel som man från socialdemokratisk sida har tänkt sig. Och jag har en känsla av att den nu sittande virkesförsörjningsutredningen, som ganska snart skall lägga fram ett förslag på detta område, kommer att behandla 5:3-skogarna. Utredningen kommer säkerligen också att föreslå betydligt mer medel och anvisa vägar för ett betydligt bättre utnyttjande av dessa skogar för att vi därmed på ett bättre sätt skall kunna tillgodose industrins behov.

När det gäller skogsbilvägarna hade faktiskt, Sven Lindberg, industriminister Åslings redovisning tidigare i veckan sin grund i en planläggning som f. n. pågår inom regeringen. Regeringen har för avsikt att lägga fram ett förslag som innebär en betydande ökning av medelsanvisningen till skogsbilvägar.

Sammantaget kan jag konstatera att man från socialdemokraternas sida till skogsvårdsåtgärder vill anvisa 34,5 miljoner utöver vad som har föreslagits i propositionen. Det är självklart att skogsvårdande åtgärder är angelägna, och summan skulle ha varit betydligt större, om man bara hade fått önska. Det mest bekymmersamma för mig är dock det sätt på vilket socialdemokraterna har för avsikt att få fram dessa medel. De anvisar som enda utväg en ytterligare höjning av skogsvårdsavgifterna. Tidigare i dag har kammaren f. ö. behandlat ett socialdemokratiskt förslag om en höjning av skogsvårdsavgiften till 1 %. Hittills har vi haft en skogsvårdsavgift på 0,9 %. Riksdagen har sedan beslutat om en höjning till 3 % och nu senast om ytterligare en fördubbling till 0,6 %. Denna höjning var betingad av en strävan efter åtgärder för att stimulera ett visst ytterligare tillskott av virke till industrin. Jag skall gärna erkänna att jag inte alls var begeistrad i en sådan typ av

Torsdagen den
7 maj 1981

*Skogsvårdsstyrel-
sernas organisa-
tion, m. m.*

stimulans för att få fram industrivirke. Det innebär nämligen definitivt att de som i alla tider har skött sina skogar och avverkat i takt med tillväxten nu skall betala ut pengar för att de som inte har skött avverkningarna tidigare möjligen skall kunna förmås att avverka.

Skulle det bli så som socialdemokraterna vill göra gällande och som de hade för avsikt att besluta om i dag, dvs. att höja skogsvårdsavgiften till 1 %, skulle det innebära att det på vissa och säkerligen betydande skogsarealer blev en så pass hög skogsvårdsavgift att det rotnetto som kan utverkas på de här skogarna vid en avverkning knappast räcker till. Den ökning som redan har beslutats – vi får hoppas att de sista 0,3 procenten är temporära – i kombination med det ökade taxeringsvärdet har inneburit höjningar av skogsvårdsavgiften med i medeltal ca 2 000 %. Jag skulle nästan tro att socialdemokraterna över huvud taget inte har övervägt vad det verkligen är fråga om. Det kan rimligen inte vara ett skogsvårdsintresse på sikt att ha en skogsvårdsavgift av den storleksordningen.

Herr talman! Socialdemokraterna har i övrigt tagit upp sitt gamla förslag om en beredskapslagstiftning på skogsområdet beträffande avverkningsplikt. Jag är inte övertygad om att den nu sittande virkesförsörjningsutredningen anser att det finns särskilt mycket att hämta med den typen av lagstiftning.

Sedan har socialdemokraterna, med hjälp av moderaterna, också föreslagit en särskild utredning. Det är väl frågan om inte detta kan betecknas som nära nog en olyckshändelse i arbetet. Vi har en ny skogsvårdsplan, som ännu inte har verkat i fullt två år. Vi har dessutom en virkesförsörjningsutredning, som också har arbetat och som nu rätt snart kommer med sitt slutbetänkande. Att då börja tala om ytterligare en utredning kan väl inte vara någonting som gagnar skogsvården på sikt. Vi vet alla att en förändring av skogsvårdsplanen av den typ man har föreslagit måste ha en viss tid på sig för att kunna ge resultat. Mot den bakgrunden kan det inte vara rimligt att redan nu ta upp frågan om ytterligare en utredning.

På denna punkt har moderaterna berikat detta utskottsutredning med en reservation – möjligen därför att de på något sätt vill profilera sig. De pratar om ett nytt skogsvårdsprogram, som skulle vara mycket livgivande för skogstillväxt och skogsvård i detta land. Jag har svårt att se att man kan åstadkomma detta. Moderaterna har i alla fall inte anvisat några som helst medel för hur detta skall kunna ske.

Låt mig till sist, herr talman, bara säga att när man från socialdemokraternas sida tar upp frågan om ägosplittring och strukturomvandling, är det självfallet en mycket viktig fråga som man måste hantera så gott som det över huvud taget är möjligt i framtiden. Man har ju också i regeringen tagit upp den här frågan. En arbetsgrupp med deltagare från lantmäteriverket och lantbruksstyrelsen har upprättat en promemoria som kallas Aktivare fastighetsbildning för strukturomvandling inom jord- och skogsbruket. Den promemorian remissbehandlas f. n. och är föremål för bearbetning i departementet. Följaktligen är önskemålet när det gäller denna fråga redan tillgodosett.

Herr talman! Med det sågda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 107 SVEN LINDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag får den känslan, när jag lyssar till Filip Johansson, att han i stort sett är överens med oss om det mesta. Att jag får den känslan beror kanske främst på att jag vet att Filip Johansson kan skogsfrågorna och mycket väl inser behovet av de insatser vi har föreslagit. Dilemmat är kanske att man inte har varit beredd att anslå de medel som behövs för att klara åtgärderna.

Filip Johansson säger att vi är överens om inriktningen av verksamheten för skogsvårdsstyrelserna. Det är riktigt. Dessutom tillade han att vi inte är så oense när det gäller verksamheten som jag gjorde gällande. Jag gjorde inte alls gällande att vi är oense om verksamheten och dess inriktning. Vad vi har sagt är att det behövs ytterligare medel till skogsvårdsstyrelserna för att de skall kunna klara denna verksamhet. Det tror jag att också de flesta borgerliga ledamöter innerst inne är överens med oss om. Frågan gäller anslagsmedlen – därvidlag är man inte beredd att ta konsekvenserna.

Vad som kanske är det mest intressanta i det resonemang som här förts gäller frågan om klenvirkesstödet och våra olika uppfattningar i det sammanhanget. Det är riktigt att det är en samhällsekonomiskt angelägen fråga. Men Filip Johansson underströk att man på grund av höga priser på brännved allvarligt konkurrerar med industriveden och att det därför skulle vara angeläget att subventionera klenvirkesstödet. Men det får enligt vår mening en alldeles motsatt effekt. Det är ju just på grund av denna konkurrens som det är angeläget att understryka att stödet endast skall utgå för det virke som levereras till virkesindustrin. Om man går regeringens och borgerlighetens väg i detta sammanhang ökar man ju bara ytterligare konkurrensförmågan när det gäller energiveden. Det kommer att innebära att det blir ännu större förutsättningar att rycka undan underlaget för den industrived som så väl behövs. Vi har redan nu mycket stora problem då det gäller att förse board- och spånskiveindustrin med industrived. Subventionerar man nu veden generellt, så att en ytterligare konkurrens uppstår när det gäller vedråvaran från energisidan, försämrar man ytterligare förutsättningarna.

När det gäller skogsvårdsavgifterna kan jag mycket väl förstå att Filip Johansson av principiella skäl har en annan uppfattning. Men det vore bra om vi kunde vara överens om att de ekonomiska åtgärderna behövs. Och om inte borgerligheten är intresserad av den finansieringsvägen, så kan man ju tillgripa budgetmedel.

Anf. 108 FILIP JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag kan gärna erkänna att jag skulle kunna vara överens med Sven Lindberg om att ta fram ännu mer pengar. Men situationen är ju den att det inte finns hur mycket pengar som helst. Då har jag velat betona att när det gäller de vägar på vilka det enligt socialdemokraterna finns möjlighet att få

fram pengar, är jag definitivt inte överens med dem. Det är ett hot mot det enskilda skogsbruket att höja skogsvårdsavgiften i den omfattning som socialdemokraterna vill göra det.

I fråga om klenvirkesstödet är det bara att notera att vi har massor med klenvirke som inte är värt att ta vara på. Man får inte ens täckning för vad det kostar att ta virket till vägen. Det är stor risk att det klenvirket får ligga kvar i skogen och ruttna om socialdemokraternas förslag genomförs.

Eftersom jag själv bor rätt nära en boardindustri är jag medveten om att man tar vara på en del av klenvirket, men man tar endast vara på det klenvirke som skogsägarna anser det rimligt att ta fram. Skulle man gå till väga på det sätt som socialdemokraterna förordar, så att bidrag inte får utgå annat än om virket levereras till industrin, kommer man definitivt i det läget att många kommer att lämna klenvirket i skogen. Det kan självfallet inte vara någon ekonomi i detta.

Anf. 109 SVEN LINDBERG (s) replik:

Herr talman! När det gäller höjningen av skogsvårdsavgiften har vi gjort övervägandet att skogsfastigheterna skall tåla den höjningen.

Jag vill för det första påpeka att avgifterna återgår enligt vårt förslag fullt ut till skogsbruket. De går tillbaka i huvudsak till de skogsägare som bäst behöver detta – de går till åtgärder där det så att säga bäst behövs. För det andra skiljer det några hundralappar mellan borgerlighetens och vårt förslag när det gäller en fastighet med taxeringsvärde på 100 000 kr. Vi tror därför att fastigheterna och skogsägarna mycket väl orkar bära den här avgiften.

Det kan naturligtvis synas så, att man i en tid av kärv ekonomi skall vara återhållsam när det gäller anslag. Men vi har nog den uppfattningen att även om man inte accepterar den finansieringsväg som vi har föreslagit, är de här åtgärderna ytterst angelägna. Om man inom borgerligheten inte accepterar finansieringsvägen borde man överväga att tillgripa budgetmedel, för det gäller här insatser som ger direkt effekt, som ökar framför allt exportinkomsterna och ger en omedelbar återbäring.

Borgerligheten borde alltså ha mycket lätt att vara överens med oss om de flesta av förslagen.

Dessutom kommenterade Filip Johansson inte i någon större utsträckning de andra förslag för att få fart på avverkningen som vi har lagt fram.

Jag måste säga att när Filip Johansson hävdar här i kammaren att vi socialdemokrater och moderaterna är överens om någon utredning, så har jag inte riktigt förstått vad för en utredning det är fråga om. Moderaterna har en egen reservation om en utredning som vi över huvud taget inte har anslutit oss till.

Anf. 110 FILIP JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Det är klart att ni inte har anslutit er till moderaternas förslag om utredning, men socialdemokraterna har fört fram tanken på en utredning och moderaternas tanken på ett nytt skogsvårdsprogram. Och det kanske också behöver utredas.

Men det väsentliga här var skogsvårdsavgiften. Jag kan förstå att ni har resonerat som så, att det här skall nog skogsbruket kunna bära. Men jag är helt övertygad om att ni inte gjort dessa överväganden mot bakgrund av de siffror som har kommit fram efter det att den nya fastighetstaxeringen blivit klar.

Jag kan anföra ett exempel. Det gäller en person som har haft en skogsvårdsavgift på 188 kr. Han har visserligen ökat skogsarealen från 137 till 165 hektar, men det är inte någon särskilt stor ökning. Ökningen på skogsvårdsavgiften, redan vid 6 %e, är nära 4 000 kr. Den totala avgiften går upp från 188 kr. till 3 918 kr.

Det finns ytterligare exempel som visar på att man måste avverka flera gånger utöver vad de nuvarande ransoneringsbestämmelserna tillåter för att få fram de medel som den ökade skogsvårdsavgiften kräver. Men det kan ändå inte vara rimligt att först ha en skogsvårdslag som begränsar avverkningarna – och det har vi varit överens om – och sedan ha en skogsvårdsavgift som gör att man måste avverka flera gånger utöver vad ransoneringsbestämmelserna godtar.

Nej, mina vänner, ni har alltför dåligt satt er in i vad skogsvårdsavgiften verkligen innebär. Det är sant som man säger att den skall återgå till näringen, men det är frågan om transfereringar mellan olika skogsägare som gör att man från det enskilda skogsbruket definitivt inte kan godta detta.

Tredje vice talmannen anmälde att Sven Lindberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

7 § Kammaran åtskildes kl. 23.51.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert